

Sosiaalinen Media yleissivistävässä koulutuksessa

Minna Koskinen ja työryhmä

SOSIAALINEN MEDIA YLEISSIVISTÄVÄSSÄ KOULUTUKSESSA

SOMY-koordinointihankkeen loppujulkaisu 2014

Mikkelin kaupunki, Otavan Opisto
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, lukiokoulutus

Työryhmä

Ville Venäläinen, Jere Rinne, Eija Kalliala, Kari A. Hintikka
Mikkelin kaupunki, Otavan Opisto

Jari Kinnula, Juha Paananen, Jarkko Sairanen
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, lukiokoulutus

Otavan Opiston ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymän yhteisjulkaisu.

Creative Commons BY-NC-ND Minna Koskinen ja työryhmä.

ISBN 987-951-96511-2-5 (pdf)

Otavan Opisto, Mikkelä 2014

Sisällys

Saatteeksi.....	4
1 Johdanto.....	5
2 Hankkeen tavoitteet, organisaatio ja toimintaperiaatteet.....	7
2.1 Hankkeen tavoitteet.....	7
2.2 Hankeorganisaatio.....	8
2.3 Toimintaperiaatteet.....	8
3 Sosiaalisen median pedagogisen käytön kehittäminen.....	10
3.1 Sosiaalisen median pedagogiset käyttötavat.....	10
3.2 Toimintakulttuurin kehittäminen.....	11
3.3 Oppimis- ja opetusympäristöjen kehittäminen.....	15
3.4 Oppimis- ja opetusmenetelmien kehittäminen.....	19
4 Koordinoitihankkeen toiminta ja tuotokset.....	23
4.1 Asiantuntijatiimin toiminta.....	23
4.2 Toimintamallien kokoaminen, jalostaminen ja jakaminen.....	24
4.3 Pedagogisten ja hallinnollisten käytänteiden jalkauttaminen.....	26
4.4 Opetussuunnitelmatyöstä nousevat tarpeet ja kokemusten välittäminen.....	29
4.5 Koordinoitihankkeessa tehty tutkimus ja kartoitus.....	31
5 Sosiaalinen media ja koulun muutos.....	34
5.1 Asenteet sosiaalisen median ja koulun muutoksen hidastajina.....	34
5.3 Uusia toimintamalleja sosiaalisen median avulla.....	36
5.2 Opettajan rooli muutoksen pyörteessä.....	38
5.5 Sosiaalinen media ja oppimisen tulevaisuus.....	39
Lähteet ja kirjallisuutta.....	43
Liite 1. Koordinoidut kehittämishankkeet.....	49
Liite 2. Koordinointihankkeen hyvät käytännöt.....	58

Saatteeksi

Sosiaalinen media yleissivistävässä koulutuksessa (SOMY) -koordinoitihanke on Opetus-
hallituksen rahoittamana tukenut sosiaalisen median pedagogisia kehittämishankkeita esi-
perus- ja lukiokoulutuksessa sekä taiteen perusopetuksessa ja koonnut, jakanut, jalostanut
ja levittänyt tietoa ja kokemusta hyvistä sosiaalisen median oppimis- ja opetuskäytännöistä
valtakunnallisesti. Koordinoitihanketta ovat koordinoineet Mikkelin kaupungin Otavan
Opisto ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymän lukiokoulutus, ja sitä ovat olleet toteuttamassa
verkostomaisesti ja etätyönä eri puolilla Suomea työskennelleet asiantuntijatiimin jäsenet.
Asiantuntijatiimin työpaikkana on ensisijaisesti ollut verkko ja sosiaalinen media. Tässä
raportissa esitellään koordinoitihankkeen toiminta-aluetta, toimintaa ja tuotoksia vuosina
2010-2014.

Sosiaalisessa mediassa 28.4.2014

Minna Koskinen

Mikkelin kaupunki, Otavan Opisto
minna.i.koskinen@gmail.com

Ville Venäläinen

Hankekoordinaattori 2010-2013
Mikkelin kaupunki, Otavan Opisto
vile.venalainen@otavanopisto.fi

Jari Kinnula

Hankekoordinaattori 2010-2013
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
jari.kinnula@jao.fi

Juha Paananen

Hankekoordinaattori lv. 2012-2013
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
juha.paananen@jao.fi

Jere Rinne

Hankekoordinaattori kevät 2014
Mikkelin kaupunki, Otavan Opisto
jere.rinne@otavanopisto.fi

1 Johdanto

Sosiaalinen media ja mobiililaitteet ovat yleistyneet luonnolliseksi osaksi lasten ja nuorten vapaa-ajan toimintaympäristöä (Aalto & Uusisaari 2009), ja niiden merkitys myös työelämässä on jatkuvasti kasvamassa. Tämä sosiaalisen median tuoma toimintatapojen muutos on organisoimassa uudelleen nykyisiä instituutioita ja myös luomassa joukon uusia. Koulut ja oppilaitokset yleensä ja yleissivistävä koulutus erityisesti ovat tässä murroksessa avainasemassa. Koko koulutusjärjestelmää ajatellen oppimisen, opetuksen ja oppimisympäristöjen uudistus tulisi käynnistää koko ikäluokan koulutuksesta, sillä ilman systemaattista suunnittelua ja ennakointia oppimisen monimuotoisuuden mahdollistaminen voi johtaa oppimistulosten erilaistumiseen. Tavoitteena on ”edistää sellaisten toimintatapojen muotoutumista, jotka luovat kaikille oppijoille tasavertaiset mahdollisuudet oppia hyödyntämään sosiaalista mediaa osana mediataitoja ja ymmärtämään sosiaalisen median roolia yhteiskunnassa” (Sosiaalisen median opetuskäytön suositukset 2012).

Sosiaalinen media kattaa joukon erilaisia sosiaalisia, käyttäjälähtöisiä verkkopalveluja, jotka tukevat esimerkiksi yhteisöllistä vuorovaikutusta, sisällön tuottamista ja jakamista (Lietsala & Sirkkunen 2008; Rongas 2010; Kalliala & Toikkanen 2012). Sosiaalinen media on pedagogisesti mielenkiintoinen mahdollisuus, sillä siihen liittyvillä tunnusomaisilla toimintatavoilla ja periaatteilla on paljon yhtymäkohtia uuden pedagogisen ajattelun kanssa (Armstrong & Franklin 2008). Näitä ovat mm. käyttäjälähtöisyys, henkilökohtaisuus, avoimuus, vuorovaikutus, osallistuminen, yhteistoiminta, jakaminen, vertaistojen tuki, verkostoituminen ja yhteisöllisyys. Sosiaalisen median palvelujen laajentuva saatavuus, helppokäyttöisyys, toiminnallisuus ja joustavuus lisäävät niiden houkuttelevuutta perinteisten ohjauksellisten työkalujen sijaan tai täydennykseksi (Boulos, Maramba & Wheeler 2006).

Sosiaalista mediaa voidaan käyttää esimerkiksi aktiivisen oppimisen ja sosiaalisen oppimisen kaltaisissa pedagogisissa lähestymistapoissa (Ferdig 2007). Sosiaalisen median käyttöön liittyvä oppilaiden ja opiskelijoiden aktiivinen osallistuminen muuttaa myös perinteisiä tiedon jakamiseen ja sisällön tuottamiseen liittyviä rooleja kouluissa ja oppilaitoksissa (Armstrong & Franklin 2008; Kaplan & Haenlein 2010). Sosiaalisen median pedagogisesta käytöstä on kuitenkin suhteellisen vähän kokemuksia. Siksi opetuskentällä tarvitaan kokeiluja ja selvityksiä siitä, miten sosiaalisen median palveluja voi käyttää pedagogisesti tehokkaasti ja millaisia mielekkäitä toiminnallisia ja strategisia periaatteita kouluissa ja oppilaitoksissa voidaan kehittää näiden palvelujen käytölle.

On huomattava, että sosiaalisen median palvelujen käyttö itsessään ei muuta oppimisen ja opetuksen toimintatapoja. Merkittävää on oppimisen ja opetuksen kulttuuri, sillä uudet palvelut voidaan valjastaa niin uuden kuin perinteisen kulttuurin käyttöön (Snyder 1998). Palveluja käytetäänkin yleensä ensin aiempien pedagogisten mallien mukaisesti, kunnes niiden tarjoamia mahdollisuuksia aletaan kunnolla ymmärtää (Pönkä, Impiö & Vallivaara

2012). Rehtorit, opettajat ja pedagogit tarvitsevatkin tietoa ja tukea uusien pedagogisten ja toiminnallisten mallien kehittämiseen ja omaksumiseen. Tätä varten tarvitaan sosiaaliseen mediaan liittyvän tutkimustiedon keräämistä, opetussuunnitelmatyöhön vaikuttamista sekä uusien käytäntöjen jakamista ja levittämistä koulukentälle.

Opetushallitus on jo pitkään toteuttanut laajaa hanketoimintaa, jonka avulla on etsitty ja löydetty oppimisen kannalta tarkoituksenmukaisia tieto- ja viestintäteknologian käyttötapoja. Tässä toiminnassa ovat keskeisessä asemassa olleet vuosina 2010-2013 kansallista oppimisympäristöjen kehittämistyötä koordinoivat hankkeet. Näiden piirissä on toiminut useita kymmeniä kehittämishanketta eri puolilla Suomea. Sosiaalisen median osalta koordinoinnista on vastannut Sosiaalinen media yleissivistävässä koulutuksessa (SOMY) -koordinointihanke. Koordinointihanke on koonnut ja jalostanut kehittämishankkeissa syntyneitä, sosiaalista mediaa hyödyntäviä pedagogisia toimintamalleja ja käytäntöjä, levittänyt niitä valtakunnallisesti ja osin kansainvälisestikin, edistänyt opetussuunnitelmatyötä sekä tutkinut ja kartoittanut sosiaalisen median pedagogiseen käyttöön liittyviä aihepiirejä.

Tämän raportin tarkoituksena on kuvata ja arvioida koordinointihankkeen toiminta-aluetta, toimintaa ja tuloksia, ja se jäsentyy seuraavasti. Luvussa 2 kuvataan hankkeen tavoitteita ja organisaatiota. Tämän jälkeen luvussa 3 selvitetään koordinointihankkeen toiminta-alueeseen eli sosiaalisen median pedagogisen käytön kehittämiseen liittyviä aiheita koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuurin, opetus- ja oppimisympäristöjen sekä opetus- ja oppimismenetelmien näkökulmasta. Luvussa 4 kuvataan koordinointihankkeen toimintaa ja tuotoksia niitä arvioiden. Lopuksi luvussa 5 pohditaan joitain keskeisiä koordinointihankkeessa esiin tulleita sosiaalisen median pedagogisen käytön teemoja.

2 Hankkeen tavoitteet, organisaatio ja toimintaperiaatteet

SOMY-hanke on sosiaalisen median koordinoitihanke, joka kokoaa Opetushallituksen rahoittamat sosiaalisen median kehittämishankkeet yleissivistävän koulutuksen alueella Suomessa. Kehittämishankkeet selvittävät, miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää tai mitä mahdollisuuksia se antaa oppimisessa ja opetuksessa. Kehittämishankkeissa mukana olevat yhteistyötahot muodostavat yhdessä valtakunnallisen sosiaalisen median kehittäjäverkoston, joka toimii yhteistyössä Opetushallituksen ja muiden sektorilla toimivien tahojen kanssa.

2.1 Hankkeen tavoitteet

Koordinoitihanke pyrkii lisäämään koordinoit alueen kehittämishankkeiden kautta sosiaalisen median sekä tieto- ja viestintäteknologian opetuskäyttöä ja sen kautta parantaa opiskelijoiden oppimistuloksia sekä opettajien ja opiskelijoiden tietoyhteiskunta- valmiuksia. Se kokoaa sosiaalisen median kehittämisalueeseen liittyvä kehittämistyön, jota tehdään Opetushallituksen rahoittamissa oppimisympäristöhankkeissa ja niiden ulkopuolella. Hanke vastaa yhdessä Opetushallituksen kanssa sosiaalisen median koordinoit alueen kehittämistyön ohjauksesta ja kokoaa kehittämishankkeissa syntyneet pedagogiset mallit ja käytännöt sekä levittää niitä valtakunnallisesti. Hanke pyrkii myös tukemaan ja kehittämään kehittämishankkeissa innovatiivisia ja kestäviä opetusta ja oppimista tukevia toimintatapoja, järjestelyjä ja menetelmiä, joissa hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti tieto- ja viestintäteknologiaa.

Koordinoitihankkeen tavoitteena on

1. jakaa ja jalostaa sosiaalisen median pedagogisia ja hallinnollisia toimintamalleja ja saatuja kokemuksia sosiaalisen kehittämishankkeista esi- ja perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja taiteen perusopetuksessa,
2. jalkauttaa hyviä sosiaalisen median oppimis-, opetus-, ohjaus- ja hallintokäytäntöjä koko koulukenttään ja edistää sosiaalisen median ideoiden ja käytäntöjen välittymistä opettajaprofessioon.
3. kuvata yleissivistävästä opetussuunnitelmatyöstä nousevia kehittämistarpeita sekä välittää sosiaalisen median kokeilut, kokemukset ja (tulevaisuus)näkemykset takaisin opetussuunnitelmatyöhön
4. tutkia sosiaalisen median opetus- ja hallintokäyttöä oppilaitoksissa ja sosiaalisen median toimintatapojen hyödyntämistä oppimisen tukena.

2.2 Hankeorganisaatio

Hanketta hallinnoivat yhteistyössä Mikkelin kaupungin Otavan Opisto ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymän lukiokoulutus. Hankkeen ohjausryhmän jäseninä ovat toimineet Tina Heino (Opetushallitus), Hannu Laaksola, vpj. (OAJ), Jarkko Lampinen (Jyväskylän yliopisto), Seija Manninen (Mikkelin kaupunki), Antti Rastela (Jyväskylän koulutuskuntayhtymä), Jarmo Tiainen (Etelä-Savon tietohallinto Oy), Sari Veikkolainen, pj., (YLE), Ville Venäläinen (Otavan Opisto), Jari Kinnula (Jyväskylän koulutuskuntayhtymä). Hankkeen rahoitti Opetushallitus.

Hankkeen koordinaattoreina ovat toimineet Ville Venäläinen Otavan Opistosta ja Jari Kinnula Jyväskylän koulutuskuntayhtymästä. Lukuvuonna 2012-2013 Jyväskylän koordinaattorin tehtäviä hoiti kuitenkin Juha Paananen, ja kevään 2014 jatkohanketta koordinoi Jere Rinne Otavan Opistosta. Koordinoitihankkeen toiminnan käytännön suunnittelusta ja toteutuksesta on vastannut asiantuntijatiimi, jossa on ollut jäseniä molemmista koordinoitioorganisaatioista sekä Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitokselta. Hankkeen ympärille on muodostettu oma kehittäjäverkosto, johon ovat kuuluneet koordinoituneet kehittämishankkeet sekä Oppimisympäristöt-koordinoituneen kehittämisverkoston jäsenet. Lisäksi hankkeessa on hyödynnetty yhteistyöverkoston asiantuntijoita ja verkostoja kuten Sometua (<http://www.sometu.fi>).

2.3 Toimintaperiaatteet

Koordinoitihanketta koordinoivan kahden organisaation yhteisen toiminnan strategiset tavoitteet ja toiminnan raamit kuvattiin hankesuunnitelmassa, mutta sen lisäksi on tarvittu riittävän samansuuntaisia ajatuksia yhteisen toiminnan suuntaviivoista ja periaatteista. Hankkeen alussa ei osattu varata riittävästi aikaa koordinaattoreiden ja asiantuntijoiden työhön, minkä vuoksi toiminnan käynnistyminen oli hidasta. Hanke olisi vaatinut koko-aikaisen koordinaattorin, joka olisi pystynyt keskittymään juuri tämän hankkeen tarpeisiin. Nyt koordinaattorien huomio hajautui, eikä hanketta resursoitu aluksi riittävästi.

Koordinoitihankkeen toimintaan heijastui myös Opetushallituksen koordinoitumallin kokeileva luonne. Rahoittajan toiveet, vaatimukset ja ohjeet muuttuivat prosessin aikana paljon, mikä johtui koordinoitihankkeen toimintamallin vähittäisestä selkiytymisestä. Toiminnan kokeiluluonnetta olisi tullut korostaa enemmän. Onneksi selkeästi määritellyt strategiset tavoitteet antoivat riittävästi sekä suuntaa että joustavuutta sopivien toimintatapojen hakemiselle. Taloudelliset resurssit olivat hyvät, mutta niiden käyttöön olisi kaivattu joustavuutta.

Koordinaattorit ja asiantuntijatiimi ovat koko ajan pyrkineet yhdessä kehittämään hankkeen toimintaa ja toimimaan oppivan organisaation periaatteiden mukaisesti. Asiantuntijatiimin äsenet ovat tuoneet työskentelyyn monipuolista ja toisiaan täydentävää osaamista. Jäsenten välillä on ollut hyvä, välitön ja rakentava vuorovaikutus. Toiminta-

periaatteina ovat olleet pyrkimys kehittämishankkeiden yksilölliseen huomioimiseen, vertaisverkostojen hyödyntämiseen, avoimuuteen ja kokonaisvaltaisuuteen. Toiminnassa on haluttu panostaa uusiin ideoihin, laatuun ja kohderyhmien palveluun.

3 Sosiaalisen median pedagogisen käytön kehittäminen

Opetushallituksen rahoittamien sosiaalisen median kehittämishankkeet liittyvät opetus-suunnitelman perusteissa kuvattuun tavoitteelliseen koulujen¹ toiminnan kehittämiseen ja pedagogisten hyötyjen saavuttamiseen. Sosiaalisen median opetuskäytön kehittämisen kokonaisuutta tulee siksi tarkastella laajasti niin toimintakulttuurin, oppimis- ja opetusympäristöjen kuin oppimis- ja opetusmenetelmienkin alueella.

3.1 Sosiaalisen median pedagogiset käyttötavat

Oksanen ja Koskinen (2012) toteavat, etteivät sosiaalisen median välineet sinällään tuota uudenlaista opetusta ja oppimista, ellei niiden käyttötapaan kiinnitetä huomiota. Sosiaalisen median pedagogiset käyttötavat voidaan heidän mukaansa jaotella mahdollistavaan, edistävään ja transformatiiviseen opetuskäyttöön. Käyttötavat eroavat toisistaan siinä, millaista pedagogista hyötyä opetuskäytön kehittämisestä halutaan. Mitä suurempi pedagoginen hyöty kehittämisen tavoitteena on, sitä enemmän koulu yhteisön on panostettava aikaa ja resursseja uudistusten suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Mahdollistavassa opetuskäytössä oppimis- ja opetusympäristöjä kehitetään siten, että sosiaalisen median hyödyntämisestä saadaan toiminnallisia hyötyjä esimerkiksi opetuksen ja opiskelun organisointiin ja materiaalien saatavuuteen. Toiminnan taustalla olevaa pedagogiikkaa ei kuitenkaan muuteta, vaan oppimis- ja opetusmenetelmät ja toimintakulttuuri säilyvät olennaisesti samankaltaisina. Esimerkkejä mahdollistavasta opetuskäytöstä ovat tekstinkäsittelyohjelman korvaaminen Google Drive -palvelulla ja suljetun ja opettajajohtoisin oppimisympäristön rakentaminen Ning-palveluun. Selvien pedagogisten hyötyjen puuttuminen tekee vaikeaksi motivoida opettajia ja pedagogeja muutoksiin – etenkin, jos koululla tai oppilaitoksella on jo käytössä oma verkko-oppimisympäristö.

Edistävässä opetuskäytössä oppimis- ja opetusympäristöjä ja -menetelmiä kehitetään siten, että toiminnallisista muutoksista saadaan myös pedagogisia etuja. Toiminnan taustalla olevaa pedagogiikkaa täydennetään tai laajennetaan, ja koulun toimintakulttuuria kehitetään tarvittaessa siten, että pedagogiset täydennykset ja laajennukset on mahdollista toteuttaa. Esimerkkejä edistävästä opetuskäytöstä ovat ohjattu oppimispäiväkirjojen laatiminen ja vertaiskommentointi blogeihin, ohjattu ryhmätöiden laatiminen wikeihin sekä ohjatun, vuorovaikutteisen oppimisympäristön rakentaminen Ning-palveluun. Opettaja voi käyttää myös koulun tai oppilaitoksen omaa verkko-oppimisympäristöä ja linkittää siihen

---

¹ Tekstin paremman luettavuuden vuoksi termillä 'koulu' viitataan kaikkiin yleissivistävää koulutusta antaviin organisaatioihin sekä termillä 'oppilas' näiden oppilaisiin ja opiskelijoihin.

täydentäviä sosiaalisen median palveluja. Lähestymistapaa voi suositella opettajille, jotka haluavat tutustua sosiaalisen median välineisiin, mutta joilla ei ole resursseja opetuksen laajempaan uudistamiseen.

Transformatiivisessa opetuskäytössä oppimis- ja opetusympäristöjä ja -menetelmiä kehitetään siten, että se mahdollistaa opetuksen ja oppimisen uudistetuista pedagogisista lähtökohdista käsin. Uudistukset on otettava huomioon laajemmin koulun toimintakulttuurissa, sillä ne voivat edellyttää yhteistyötä opettajien kesken, ylittää oppiaine-, luokka- ja koulurajoja sekä vaatia uusia tieto- ja viestintäteknologisia ratkaisuja, kuten mobiililaitteiden käyttöönottoa. Esimerkkejä transformatiivisesta opetuskäytöstä ovat luokan toiminnan, oppilaiden arkiympäristön tai luonnon dokumentointi blogeihin ja wikeihin älypuhelimien ja tablettien avulla, oppijalähtöiseen ilmiöpohjaiseen oppimiseen perustuva sosiaalisen median julkaisuvälineiden käyttö sekä avoimeen vertaistoimintaan perustuva oppimisympäristön rakentaminen oppijoiden itse valitsemaan yhteisöpalveluun. Uudistusten toteuttaminen voi olla haasteellista ja edellyttää yhteistoimintaa niin kouluorganisaation sisällä kuin oppilaiden huoltajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa.

3.2 Toimintakulttuurin kehittäminen

Toimintakulttuurin alueella kiinnitetään huomiota kouluorganisaation strategisten ja toiminnallisten valmiuksien sekä työyhteisön osaamisen ja asenteiden kehittämiseen. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2004, 19) mukaan toimintakulttuuriin kuuluvat kaikki koulun viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta- ja käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin opiskelun laatu perustuu. Koulun toimintakulttuuri kattaa kaiken koulun toiminnan niin oppitunneilla kuin oppituntien ulkopuolellakin.

Toimintakulttuurin kehittäminen on pitkäjänteistä ja jatkuvaa työtä, jonka tavoitteena on rakentaa koulun kaikki käytännöt, mukaan lukien sosiaalisen median pedagoginen käyttö, johdonmukaisesti tukemaan kasvatus- ja opetustyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Kehittämistyössä on kiinnitettävä huomiota toimintakulttuurin yhteisöllisyyteen ja osallistavuuteen, pedagogiseen johtajuuteen ja sen myötä avoimuuteen ja osallisuuteen pedagogisessa kehittämistyössä sekä eri yhteistyötahojen ja toimintaympäristöjen ottamiseen mukaan opetussuunnitelmatyöhön.

Tavoitteena yhteisöllinen, oppiva ja osallistava toimintakulttuuri

Kehittämistyön tavoitteena on toimintakulttuuri, joka korostaa koko yhteisön jäsenten vastuuta ja on avoin yhteistyölle ja vuorovaikutukselle yhteiskunnan kanssa sekä maailmassa tapahtuville muutoksille (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 14). Koulussa toimitaan yhteisöllisesti, osallistutaan ja opitaan jatkuvasti. On myös muistettava, että lasten ja nuorten näkökulmasta koulu ei ole vain oppitunteja ja tapahtumia vaan myös paikka, jossa hankitaan ystäviä, ollaan heidän kanssaan ja tavataan toisia nuoria (Kiilakoski 2012). Tämän myötä lapset ja nuoret voivat kiinnittyä epämuodollisiin

vertaistukea tarjoaviin pienyhteisöihin ja verkostoihin. Koulun ja opettajien näkökulmasta nämä vertaistuen muodot jäävät helposti piiloon, mutta niillä on silti suuri vaikutus lasten ja nuorten viihtymiseen, oppimiseen ja opiskeluun.

Toimintakulttuurin ja koulu yhteisön kehittämisessä on olennaista sekä yksilöllinen että yhteisöllinen oppiminen. Oppiminen voi tapahtua formaalisti tai informaalisti kouluttautumalla tai nonformaalisti päivittäisessä toiminnassa. Yksilöllistä ja yhteisöllistä oppimista voidaan edistää aktiivisen kokeilun, konkreettisen kokemuksen, harkitsevan tarkkailun ja abstraktin käsitteellistämisen keinoin (Kolbia ym. 1974 mukaillen).

- Aktiivisella kokeilulla selvitetään mahdollisten toimintamallien soveltuvuutta laajemman muutostyön pohjaksi esimerkiksi toteuttamalla pienimuotoisia opetuskokeiluja ja pilottihankkeita, joiden tarkoituksena on selvittää mahdollisten toimintamallien soveltuvuutta laajemman kehittämistyön pohjaksi.
- Konkreettinen kokemus tarkoittaa henkilökohtaista tutustumista uusiin toimintatapoihin ja sosiaalisen median hyödyntämiseen käytännössä ja hiljaisen tiedon kerryttämistä - esimerkiksi opettaja osallistumalla uudenlaisiin opetustoteutuksiin oppilaan tai opiskelijan roolissa.
- Harkitsevassa tarkkailussa korostuu niin oman kuin muidenkin toiminnan ja kokemusten havainnointi ja reflektointi sekä erityisesti havaitun ja pohdintojen näkyväksi tekeminen. Tätä voidaan tehdä yhteisöllisesti esimerkiksi vertaiskeskustelujen ja yhteistoiminnallisen kirjoittamisen avulla sekä yksilöllisesti pitämällä henkilökohtaista oppimispäiväkirjaa ja tallentamalla siihen mieleen tulleita ajatuksia, havaintoja ja pohdintoja.
- Abstrakti käsitteellistäminen kokoaa ja jalostaa kokeilujen tulokset, kokemukset, havainnot ja pohdinnat kuvauksiksi, malleiksi ja selityksiksi, jotka auttavat ymmärtämään koulun toimintakulttuuria, oppimis- ja opetusympäristöjä tai oppimis- ja opetusmenetelmiä uudella tavalla ja samalla myös ohjaavat toimintakulttuurin muutossuuntaa. Koontia ja jalostamista voidaan tehdä yksilöllisesti havaintoja ja kokemuksia analysoimalla ja pohtimalla sekä yhteisöllisesti esimerkiksi jaettujen miellekarttojen, yhteistoiminnallisen tuottamisen ja kriittisen keskustelun avulla.

Sosiaalista mediaa voidaan hyödyntää sekä toimintakulttuurin muutoksessa että uuden toimintakulttuurin välittäjänä. Sen avulla voi tukea yksilöllistä ja yhteisöllistä oppimista luomalla yhteisiä ja henkilökohtaisia ajasta ja paikasta riippumattomia toiminnan, vuorovaikutuksen ja reflektoinnin areenoita. Se antaa myös mahdollisuuden lisätä koulun toimintakulttuurin avoimuutta ja yhteisöllisyyttä, ihmisten osallisuutta, vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa sekä kokemusten, näkemysten ja ajatusten näkyväksi tekemistä.

Avoimuus ja osallisuus pedagogisessa kehittämistyössä

Kouluyhteisössä on aikuisten ja oppilaiden yhdessä mietittävä, miten toimintakulttuuria kehitetään ja arvioidaan ja mitä tehdään, jos tavoiteltu ja toteutuva toimintakulttuuri eivät kohtaa (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003, 14). Tarvitaan tilaisuuksia ja tiloja, joissa opettajat ja oppilaat tai opiskelijat voivat olla tiiviimmin vuorovaikutuksessa keskenään sekä omissa ryhmissään (Nousiainen & Piekkari 2007). Tarvitaan osallistavaa ja valtauttavaa pedagogista johtajuutta, avoimia osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia sekä yhteisöllistä ja yhteistoiminnallista kehittämistyötä.

Johtajuudella on merkittävä vaikutus koulun toimintakulttuurin muotoutumisessa. Rehtori toimii esimerkkinä, luo visioita ja jakaa resursseja. Kouluyhteisö joutuu sopeutumaan johtamisessa välittyviin toimintatapoihin ja arvostuksiin. Jos rehtori näkee sosiaalisen median vain resurssikysymyksenä, sen pedagogiset mahdollisuudet eivät helposti pääse yhteisössä esiin. Jotta sosiaalisen median hyödyntämisestä saataisiin laajemmin pedagogisia hyötyjä, on rehtorin tuettava ja kannustettava kehittämishankkeiden toteuttamista. Jatkuva ja suunnitelmallinen pedagoginen kehittämistyö, johon sosiaalisen median hyödyntäminen liitetään, puolestaan edellyttää rehtorilta henkilökohtaista osallistumista ja osallistavaa pedagogista johtajuutta.

Pedagoginen johtajuus on arvoperustaista ja luovaa ihmisten johtamista, jonka tavoitteena on koulu- tai oppilaitosyhteisön jäsenten jatkuva yksilöllinen kehittyminen ja siten oppimisen ja muutoksen mahdollistaminen myös yhteisöllisellä tasolla, koulun tai oppilaitoksen toimintakulttuurissa. Kyse ei ole vain erilaisiin koulutuksiin ja kehittämisryhmiin osallistumisesta vaan yhteisöllisestä oppimisesta ja avoimista osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksista koulun pedagogisen toiminnan kehittämisessä. Pedagoginen johtaja rakentaa luottamusta, stimuloi älyllistä ajattelua ja kohtaa ihmiset yksilöinä toiveineen ja tarpeineen. Hän asettuu muiden yhteisön jäsenten kanssa tasavertaiseksi keskustelijaksi, osallistaa ja valtuuttaa. Päätöksiä tehdään avoimesti yhdessä ja yhteisöllisesti, myös tiimityötä hyödyntäen.

Kouluyhteisöön kuuluvat niin opettajat ja muut aikuiset kuin oppilaatkin, ja kaikilla on annettavaa yhteisön ajatteluun, oppimiseen ja kehittämiseen. Kouluyhteisössä tulee antaa tilaa oppilaiden omaehtoiselle toiminnalle ja osallistumiselle. Tämä ei tarkoita vain oppilaskuntatoimintaa ja perinteisiä edustuksellisia rakenteita vaan moniäänistä ja monikanavaista vaikuttamista päivittäisiin arjen toimintoihin niin luokkayhteisöissä kuin laajemminkin. Mahdollisuuksia ovat esimerkiksi yksilöllinen ja yhteisöllinen kuuleminen, äänestäminen ja aloitteiden tekeminen, luokissa tai luokkarajat ylittäen tapahtuva tiimitoiminta ja luokkakokoukset sekä yhdyskuntasuunnitteluun osallistuminen ryhmissä. Kouluyhteisö voi myös tukea oppilaiden nopeaa, epämuodollista organisoitumista heille tärkeissä kysymyksissä. Jotta tämä olisi mahdollista, toimintakulttuurin tulee luoda edellytykset sille, että oppilaat viihtyvät tilanteissa, uskaltavat olla eri mieltä ja kokevat turvalliseksi tuoda omat mielipiteensä ilmi (Nousiainen & Piekkari 2007.)

Sosiaalinen media tarjoaa pedagogiseen kehittämistyöhön monenlaisia yhteenkokoontumisen, keskustelun ja vuorovaikutuksen areenoita niin koko kouluyhteisölle kuin tiimeillekin. Se tarjoaa mahdollisuuksia vuorovaikutteiseen tiedottamiseen, erilaisten dokumenttien ja muistioiden yhteistoiminnalliseen laatimiseen ja julkaisemiseen sekä avoimeen palautteen antamiseen niin opettajilta, oppilailta ja oppilaiden huoltajilta kuin muilta koulun ulkopuolisilta asiantuntijoilta ja yhteistyötahoilta. Sosiaalinen media mahdollistaa myös vertaistukea tarjoavien yhteisöjen ja verkostojen helpon muodostamisen sekä nopeasti organisoituvat ja hajautuvat löyhät liittoumat jonkin yksilöidyn kysymyksen käsittelyyn, ongelman ratkaisuun tai tavoitteen saavuttamiseen.

Toimintaympäristöjen huomioiminen opetussuunnitelmatyössä

Toiminnan kehittämisen tulisi olla pedagogisesti johdettua ja kiinteä osa koulun jatkuvaa perustehtävää, jotta toimintakulttuuriin saataisiin pysyviä muutoksia. Organisaation kehittämistyön tulee liittyä ensisijaisesti opetussuunnitelman tavoitteiden toteuttamiseen tai tukea organisaation kykyä toteuttaa opetussuunnitelmaa. (Silander ym. 2012.) Myös sosiaalinen media on syytä sisällyttää opetussuunnitelmaan osana tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön linjauksia. Tietostrategiassa selvitetään laitteistotilanne ja tietoverkkoyhteydet, e-oppimateriaalien määrä ja arviointiperusteet sosiaalisen median opetuskäytön kannalta, määritellään tavoitetaso ja henkilöstön koulutustarve sekä konkretisoidaan linjaukset käytännön toimenpiteiksi. (Sosiaalisen median opetuskäytön suositukset 2012.)

Sosiaalista mediaa voidaan tarkastella opetussuunnitelmassa sekä oppilaiden osaamistavoitteiden että oppimisympäristön kannalta. Sisällöllisesti tavoitteena on luoda kaikille oppilaille tasavertaiset mahdollisuudet oppia hyödyntämään sosiaalista mediaa osana mediataitoja ja ymmärtämään sosiaalisen median roolia yhteiskunnassa (Sosiaalisen median opetuskäytön suositukset 2012). Tavoitteiden toteutustavat sovitetaan oppilaiden ikäkauteen sopiviksi. Oppimisympäristön kannalta oleellista on huomioida toiminnan pedagogiset lähtökohdat, kuten ilmiöpohjainen tai ongelmaperustainen oppiminen perinteisen oppiainejakoisen opetuksen rinnalla, sekä toimintaympäristö, kuten arkiympäristöissä tai muualla koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen sekä älypuhelin ja muiden mobiililaitteiden käyttö oppimisessa. Sosiaalisen median opetuskäytön linjaukset tulee miettiä ja perustella näistä lähtökohdista käsin. Opetussuunnitelmassa voidaan ottaa kantaa myös mm. henkilökohtaisten ja yhteisöllisten oppimisympäristöjen toteutukseen, elinikäiseen oppimiseen sekä suositeltuihin sosiaalisen median palveluihin ja sisältöresursseihin.

Opetussuunnitelmassa tulee linjata koulun ja sen sidosryhmien välisen yhteistyön käytänteitä. Keskeisiä yhteistyökumppanuuksia ovat koulun ja kodin välinen yhteistyö sekä opinto-ohjaukseen, opiskelijapalveluihin ja oppilashuoltoon liittyvä moniammatillinen yhteistyö. Oppimisympäristöjen integroinnissa voidaan tiivistää yhteistyötä esimerkiksi tietohallinnon ja kirjaston tietopalvelujen kanssa. Myös oppimisympäristöjen

laajentaminen koulun tai oppilaitoksen ulkopuolelle ja aktiivisen kansalaisuuden korostaminen tarjoavat mahdollisuuksia yhteistyölle. Tällaisia yhteistyötahoja voivat olla esimerkiksi muut koulut ja oppilaitokset, kunnan eri toimielimet, yritykset ja yhdistykset sekä erilaiset asiantuntijayhteisöt ja -verkostot. Toiminnassa mukana olevat yhteistyötahot on syytä ottaa mukaan opetussuunnitelmatyöhön, jotta saavutetaan yhteisymmärrys yhteistyön tarpeista, tavoitteista ja toteutustavoista sekä siitä, miten sosiaalista mediaa voidaan hyödyntää yhteistyön suunnittelussa ja toteuttamisessa.

3.3 Oppimis- ja opetusympäristöjen kehittäminen

Oppimis- ja opetusympäristöillä tarkoitetaan fyysisen ympäristön, psyykkisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutta, jossa oppiminen ja opiskelu (oppimisympäristö) tai opetus ja muu siihen liittyvä työskentely (opetusympäristö) tapahtuvat. Kehittämisen tavoitteena on luoda avoimia ja osallistavia ympäristöjä, jotka tukevat oppilaiden ja opettajien aktiivista ja spontaania yhteistoimintaa ja yhteisöllisyyttä, sekä toimintatapoja, joissa oppimisen ja opetuksen perinteiset rajat ylittyvät monella tapaa. Sosiaalisen median näkökulmasta kehittäminen tarkoittaa sosiaalisen median palvelujen käyttöönottoa osaksi oppimis- ja opetusympäristöjä.

Oppimis- ja opetusympäristöjen kehittämisessä on kiinnitettävä huomiota oppilaiden ja opettajien toimintaan ja vuorovaikutukseen, oppimista ja opetusta tukevaan yhteistyöhön ja sen integrointiin sekä ympäristöjen autenttisuuteen ja aktiiviseen osallisuuteen.

Yhteisölliset ja osallistavat oppimis- ja opetusympäristöt

Oppimis- ja opetusympäristöjen tavoitteena on yhteisöllisyys ja osallistavuus niin oppilaiden kesken, opettajien kesken kuin oppilaiden ja opettajienkin kesken. Yhteisöllisyyden ja osallistavuuden muodot tulevat lapsen tai nuoren ikäkauden ja opiskeluasteen mukaan. Esiopetuksen oppimisympäristöissä keskeistä on opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004). Perusopetuksessa oppimisympäristön tulisi edistää vuoropuhelua ja ohjata oppilaita työskentelemään ryhmän jäsenenä avoimessa, rohkaisevassa, kiirettömässä ja myönteisessä ilmapiirissä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004). Lukio-opetuksen opiskeluympäristöissä opiskelijoiden tulisi voida asettaa omia tavoitteitaan ja oppia työskentelemään itsenäisesti ja yhteistoiminnallisesti erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003). Sosiaalisen median pedagogisten käytötapojen tulisi tukea näiden tavoitteita.

Sosiaalista mediaa hyödyntävien yhteisöllisten ja osallistavien oppimis- ja opetusympäristöjen kehittäminen ja käyttöönotto on oppimisprosessi, jossa edetään vähittäin pedagogisesti ja toiminnallisesti helposta ja yksinkertaisesta kohti haasteellista ja monimuotoista opetuskäyttöä. Pöngän, Impiön ja Vallivaaran (2012) mukaan käyttöönotto

etenee neljän vaiheen kautta, joita voidaan kuvata myös Oksasen ja Koskisen (2012) muotoileman sosiaalisen median opetuskäytön luokittelun avulla.

1. Mahdollistava opetuskäyttö: Opettaja ottaa käyttöön yhden sosiaalisen median palvelun, jonka tekniseen käyttöön oppilaat tutustuvat. Palvelun käyttö on pedagogisesti tarkoituksenmukaista, mutta sillä ei tavoitella erityistä pedagogista etua. Voidaan esimerkiksi ottaa käyttöön ryhmän yhteinen blogi, jota käytetään opintojakson materiaalien ja tehtävien jakamisessa sekä yhteisenä keskustelu- paikkana. Vastuu opetuksen suunnittelusta ja sosiaalisen median käytöstä on opettajalla, ja toiminta on opettajajohtoista.
2. Edistävä opetuskäyttö: Opettaja ottaa käyttöön vähintään kaksi sosiaalisen median palvelua, joista toinen on tarkoitettu oman oppimisen tukemiseen ja toinen yhteisöllisen oppimisen tukemiseen. Palvelujen käytöllä pyritään saavuttamaan pedagogisia etuja siten, että oppilaat oppisivat käyttämään niitä sekä yksilöllisen että yhteisöllisen oppimisen tukena ja ottamaan vastuuta käyttöön liittyvistä valinnoista opettajan ohjauksessa. Oppimisympäristö ja oppimisprosessi ovat tässä vaiheessa vielä hajautuneita, ja opettajan ja oppilaiden välillä vallitsee tarkka työnjako.
3. Edistävä/transformatiivinen opetuskäyttö: Opettaja tuntee sosiaalisen median palveluja laajasti ja hyödyntää niitä pedagogisesti. Hän on myös valmis kokeilemaan uusia yhteisöllisiä työskentelytapoja ja pedagogisia malleja. Oppilaat ottavat vastuuta sosiaalisen median palvelujen valinnasta ja käytöstä ryhmätyöskentelyssä, ja oppimisympäristö integroidaan opettajan avustuksella linkittämällä ryhmien työtilat opintojakson yhteiselle kotisivulle. Toiminnassa korostuu yhteisöllinen työskentely sekä avoimuus ja vastavuoroinen tiedon jakaminen.
4. Transformatiivinen opetuskäyttö: Opettaja tuntee verkkoyhteisöjä ja hyödyntää niitä pedagogisesti yhteisöresursseina osana oppimisympäristöä. Oppilaat toimivat verkossa ja avoimissa verkkoyhteisöissä omatoimisesti sekä yksin että ryhmän kanssa ja verkkoidentiteettiään tietoisesti rakentaen. Toiminnassa korostuu itseohjautuvuus, yksilön ja yhteisön tasapaino sekä joustavat ja tilannesidonnaiset toimintatavat.

Vastaavalla tavalla opettajat voivat kehittää omia sosiaalisen median palveluja hyödyntäviä opetusympäristöjään, kollegiaalisia työskentelytapojaan ja verkostoitumistaan. Vaiheittainen eteneminen helpottaa sekä uusiin sosiaalisen median palveluihin ja pedagogisiin toimintatapoihin perehtymistä että yhteisöllisen ja osallistavan toimintakulttuurin sisäistämistä.

Oppimista ja opetusta tukeva yhteistyö ja sen integrointi

Oppimis- ja opetusympäristöjen kehittämisessä pyritään perinteisiä rajoja ylittävään yhteistyöhön ja ympäristöjen integrointiin. Eräänä näkökulmana tähän on koulun sisäisten ja niihin läheisesti liittyvien ympäristöjen integrointi. Rajoja voidaan ylittää kaikilla oppimis- ja opetusympäristöjen osa-alueilla.

Kouluissa on usein paljon hyödyntämättömiä fyysisiä ja teknologisia resursseja, joita ei käytetä niiden tarjoamien mahdollisuuksien mukaisesti. Koko koulurakennusta eri tiloihin ja laajemminkin koulun aluetta voidaan hyödyntää oppimis- ja opetusympäristönä, ja olemassaolevaa opetusteknologiaa voidaan ottaa käyttöön aiempaa intensiivisemmin. Tiloille ja opetusteknologialle voidaan myös kehittää uusia pedagogisia käyttötapoja, ja uusia laitteita, kalustusta, sisustusta ja valaistusta voidaan tuoda tiloihin tarvittaessa.

Oppimisessa ja opetuksessa voidaan hyödyntää uusia pedagogisia ja didaktisia periaatteita. Erilaisia oppimis- ja opetustapoja voidaan yhdistellä esimerkiksi ongelmaperustaisen oppimisen tai tutkivan oppimisen avulla. Ainerajat voidaan ylittää esimerkiksi hyödyntämällä ilmiöpohjaista oppimista tai projektioppimista. Luokkarajat puolestaan voidaan ylittää muodostamalla ryhmiä eri luokkien oppilaita tai sallimalla oppilaille yksilöllinen etenemistahti opinnoissaan. Myös oppilaiden ja opettajien roolirajat voidaan ylittää siten, että oppilaat toimivat toistensa vertaisopettajina ja opettaja voi olla mukana vertaisoppijana.

Elinikäinen oppiminen koskee sekä oppilaita että opettajia. Ihmisten erilaisuus oppijoina ja aiemmin kertynyt osaaminen tulisi tunnistaa ja tunnustaa siten, että se näkyy joustavuutena niin henkilökohtaisessa kehittymistavoitteiden asettamisessa ja opiskelun suunnittelussa kuin oppimisympäristöissäkin. Huomioon voidaan ottaa esimerkiksi erot oppilaiden temperamentissa, oppimistyylyissä ja -tavoissa, kehitysvaiheessa, totumuksissa ja kiinnostuksen kohteissa. Mahdollisten oppimisvaikeuksien ja oppimisen haasteiden huomioiminen on välttämätöntä. Elinikäiseen oppimiseen liittyy myös erilaisissa oppimis- ja opetusverkostoissa toimiminen.

Kouluissa ja niiden lähipiirissä on perinteisesti useita hajautuneita oppimis- ja opetusympäristöjä, joiden tarkoituksena on oppilaiden ja opettajien ohjaaminen työskentelyyn ja elämänhallintaan liittyvissä kysymyksissä. Mukana ohjaamisessa on monta eri tahoa ja monen eri ammattikunnan edustajia. Yhteistyötä tehdään mm. kodin ja huoltajien, oppilaskunnan, opinto-ohjaajien, opintohallinnon, oppilashuollon, hyvinvointipalvelujen, tietohallinnon käyttötuen ja tv-t-kouluttajien sekä kirjastojen tietopalvelujen ja tiedonhankinnan kouluttajien kanssa. Kehittämisen tavoitteena on näiden tahojen tiiviimpi keskinäinen yhteistyö, osallistaminen ja toiminnan niveltäminen osaksi yhteistä oppimis- ja opetusympäristöä.

Sosiaalisen median erilaiset palvelut varsinkin mobiililaitteiden käyttöön yhdistettynä tuovat uudenlaisia mahdollisuuksia koulun alueen ja eri tilojen hyödyntämiseen. Oppiminen ja opetus ei ole enää sidoksissa tiettyyn luokkatilaan. Ryhmät voivat liikkua ja tehdä yhteistyötä keskenään jopa hajautuneina eri puolille koulun aluetta. Palvelujen monipuolisuus ja uutta oppimis- ja opetusajattelua tukevat toimintatavat tekevät varsin helpoksi toteuttaa uudenlaisiin pedagogisiin lähtökohtiin perustuvia oppimis- ja opetusympäristöjä sekä joustavia henkilökohtaisia ja yhteisöllisiä elinikäisen oppimisen ympäristöjä. Sosiaalista mediaa voi myös hyödyntää eri toimijatahoja yhdistävien oppimis- ja opetusympäristöjen toteuksessa sekä toimijatahojen keskinäisessä yhteydenpidossa ja viestinnässä.

Autenttiset oppimisympäristöt ja aktiivinen osallisuus

Oppimis- ja opetusympäristöjen perinteiset rajat voidaan ylittää laajentamalla niiden alaa yhteiskuntaan, jonka osa myös koulut ovat. Autenttiset oppimis- ja opetusympäristöt ovat erilaisia arjen, työn, luonnon ja kulttuurin ympäristöjä, joissa oppilaat ja opettajat ovat läsnä autenttisissa tilanteissa, toiminnoissa ja vuorovaikutussuhteissa. Oppiminen tapahtuu omakohtaisesti osallistumalla, tekemällä, kokeilemalla, tarkkailemalla ja dokumentoimalla asioita, tapahtumia ja toimintaa. Tyypillisiä toteutuksia ovat esimerkiksi erilaiset osallistavat retket luontoon ja kulttuurikohteisiin, arjen ympäristöjen tutkiminen sekä työssäoppiminen. Oppimisen kannalta keskeistä on kontekstuaalisuus, virikkeellisyys, keksiminen ja luovuus, jolloin pedagogisena lähtökohtana voi toimia esimerkiksi tutkiva tai ongelma-perustainen oppiminen.

Aktiivinen osallisuus tarkoittaa autenttisissa ympäristöissä askelta toimimisesta osallistumiseen ja vaikuttamiseen. Siihen voi sisältyä ympäristön ja toiminnan arviointia, mahdollisten epäkohtien, puutteiden tai tarpeiden havainnointia sekä ratkaisumallien kehittämistä. Olennaista on asioiden ja kysymysten esiintuominen erilaisten vaikutuskanavien kautta, osallistuminen vertaisena niitä koskevaan keskusteluun, vuorovaikutus asiantuntijoiden kanssa ja mahdollisuuksien mukaan myös osallistuminen päätöksentekoon. Oppimisen kannalta keskeistä on tutustuminen erilaisiin vaikuttamisen mahdollisuuksiin ja keinoihin, itsensä ilmaisemisen ja yhteistyön taitojen kehittyminen sekä yleisesti kasvaminen aktiiviseen kansalaisuuteen. Osallistuminen ja vaikuttaminen voi olla paikallista, kansallista tai kansainvälistä kunkin omien kykyjen mukaan.

Oppilaille ja opiskelijoille lähin autenttinen oppimisympäristö ja aktiivisen osallisuuden paikka on oma koulu toimintaympäristönä ja sen toiminnan arviointiin, kehittämiseen ja päätöksentekoon osallistuminen. Perinteinen oppilaiden osallistumis- ja vaikuttamiskanava on oppilaskuntatoiminta ja oppilaskunnan edustaminen erilaisissa työryhmissä, kokouksissa ja päätöksentekoeleimissä. Koulu voi silti tarjota näiden lisäksi suurempia ja koulun arkeen kiinnittyviä tapoja osallistua ja vaikuttaa, kuten luokkatiiimit. Oppilaille on paljon annettavaa arjen toimintaympäristöjen kehittämiseen lasten ja nuorten näkökulmasta, oli kyse sitten taloyhtiön toiminnasta, järjestyssäännöistä, liikenteestä tai

kunnan palveluista. Osallistuminen kulttuurielämään ja tieteen ja taiteen kautta vaikuttaminen on myös eräs tapa aktiiviseen osallisuuteen.

Opettajan kannalta oppilaiden autenttiset oppimisympäristöt ja aktiivinen osallisuus merkitsevät yhteistyön ja verkostoitumisen korostumista. Yhteistyötä voidaan tehdä muiden koulujen, oppilaitosten ja koulutusalan toimijoiden kanssa asiantuntijuuden jakamiseksi ja työnjaon kehittämiseksi. Yhteistyön tapoja voivat olla esimerkiksi oppimateriaalien ja opetusresurssien jakaminen, yhteisten kurssien ja kokonaisuuksien järjestäminen, oppilas- ja opettajavaihto, kummiluokat ja -koulut sekä erilaiset oppimis- ja opetusverkostot. Yhteistyötä voidaan tehdä myös julkishallinnon organisaatioiden, yrityselämän ja yhdistysten kanssa. Merkittäviä ovat erilaiset asiantuntijayhteisöt ja verkostot sekä avoimen kansalaistoiminnan tarjoamat mahdollisuudet. Koulujen ja opettajien tehtävänä on varmistaa, että oppilaat pääsevät rakentavaan vuorovaikutukseen niin koulun sisäisten kuin ulkopuolistenkin toimijoiden kanssa.

Sosiaalinen media tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia verkostoitumiseen, yhteistyön ja vuorovaikutuksen tukemiseen, toimintaympäristön ja oman toiminnan dokumentointiin sekä itseilmaisuuksiin. Mobiililaitteiden avulla sosiaalinen media on matkalla mukana, mikä helpottaa reaaliaikaista vuorovaikutusta ja dokumentointia sekä etänä että paikan päällä. Etäyhteydet helpottavat myös koulun tai oppilaitoksen ulkopuolisten toimijoiden ja asiantuntijoiden osallistumista koulun tai oppilaitoksen puitteissa tapahtuvaan toimintaan.

3.4 Oppimis- ja opetusmenetelmien kehittäminen

Sosiaalisen median pedagogisen käytön kehittämisessä keskeinen kohde ovat oppimis- ja opetusmenetelmät, joiden avulla oppilaan oppimista tuetaan ja ohjataan. Menetelmien tarkoituksena on kehittää oppimisen, ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja, työskentelytaitoja ja sosiaalisia taitoja sekä aktiivista osallistumista. Menetelmien tulisi herättää mielenkiintoa opittavaan asiaan ja aktivoida tavoitteelliseen työskentelyyn. Niiden tulisi tukea ja edistää rakentavaa ja vastuullista vuorovaikutusta ja yhteistyötä sekä kehittää oppilaiden valmiuksia oman oppimisensa ja työskentelytapojensa tiedostamiseen, arviointiin ja kehittämiseen. Erilaiset oppimistavat ja kehityserot tulee ottaa huomioon antamalla oppilaille ja opiskelijoille tilaisuuksia kokeilla ja löytää itselleen sopivia työskentelymuotoja. Sosiaalisen median kannalta oleellista on erilaisten sosiaalisen median välineiden pedagogisesti mielekäs käyttö osana oppimis- ja opetusmenetelmiä.

Oppimis- ja opetusmenetelmien kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota sekä oppimisen ja opetuksen toimintamalleihin että osaamisen arviointitapoihin.

Uusia toimintamalleja oppimiseen ja opetukseen

Sosiaalinen media tulisi ottaa huomioon niin osana tietoyhteiskunnan kansalaistaitoihin kuuluvia mediataitoja, kouluyhteisön vuorovaikutteisissa ja osallistavissa toimintatavoissa,

kodin ja koulun välisessä yhteistyössä kuin sillanrakentajana koulun ja sen ulkopuolisten oppimisympäristöjen välillä. Sosiaalinen media voi toimintamalleissa olla osa lähityöskentelyä, etätyöskentelyä tai liikkuvaa työskentelyä. Samaan oppimis- tai opetusmenetelmään voi sisältyä eri työskentelymuotoja.

Lähityöskentelyssä sosiaalista mediaa hyödyntävien oppimis- ja opetusmenetelmien pedagogiikka edellyttää sitä, että opettajat ja oppilaat työskentelevät samassa tilassa, esimerkiksi luokkahuoneessa. Oppilaiden ja opettajien välinen ja keskinäinen kasvokkainen vuorovaikutus ja yhteistoiminta on keskeistä, mutta sen tukena tai muuna työvälineenä käytetään jotain sosiaalisen median palvelua. Oppilaat ja opettajat voivat käyttää työskentelyssään omia tai koulun päätelaitteita. Tyypillisiin toteutuksiin sisältyy tekstin ja multimedian (video, kuva, ääni) tuottamista ja jakamista sosiaalisen median palveluissa (blogit, wikit, videoiden ja kuvien jakopalvelut) sekä suuremmissa ryhmissä vuorovaikutuksen tukemista viestintäpalvelujen, esimerkiksi mikroblogin, avulla. Koska toiminta tapahtuu yhteisessä tilassa, menetelmät voivat hyödyntää monimediallisuutta ja moniaistillisuutta. Mielenkiintoisia toteutuksia ovat myös osallistuminen sosiaalisen median yhteisöjen toimintaan, esimerkiksi Wikipedia-artikkelien kirjoittaminen, sanakirjojen työstäminen tai osallistuminen jonkin asiantuntijayhteisön keskusteluihin.

Etätyöskentelyssä sosiaalista mediaa hyödyntävien oppimis- ja opetusmenetelmien pedagogiikka on suunniteltu tukemaan oppilaiden ja opettajien itsenäistä tai yhteistoiminnallista työskentelyä verkkovälitteisesti sosiaalisen median palveluja hyödyntäen. Oppilaat ja opettajat voivat osallistua työskentelyyn omilla päätelaitteillaan ainakin periaatteessa missä tahansa, esimerkiksi kotona tai mobiililaitteilla. Tyypillisiin toteutuksiin sisältyy toimintaa jossain verkko-oppimisympäristössä tai yhteisöpalvelussa, johon on yhdistetty erilaisia sosiaalisen median välineitä. Toiminnan keskuksena voi olla myös jokin julkaisualusta kuten blogi tai wiki. Viestintää ja vuorovaikutusta tuetaan esimerkiksi yhteisöpalvelujen, videotapaamisten, pikaviestinnän tai keskustelupalstojen avulla. Mielenkiintoisia toteutuksia ovat esimerkiksi käänteiseen opetukseen perustuvat menetelmät, joissa opetettaviin asioihin tutustutaan verkossa ja lähitunnit käytetään tehtävien ja harjoitusten tekemiseen. Myös oman luokan toiminnasta kertova luokkablogi yhdistää lähi- ja etätyöskentelyä ja tarjoaa koodille ja muille tahoille ikkunan luokan arkeen.

Liikkuvassa työskentelyssä sosiaalista mediaa hyödyntävien oppimis- ja opetusmenetelmien pedagogiikka edellyttää liikkeellä oloa, esimerkiksi luonnossa, kulttuurikohteissa tai arkiympäristössä. Siihen voi sisältyä itsenäistä ja yhteistoiminnallista työskentelyä sekä kasvokkaista ja verkkovälitteistä vuorovaikutusta. Oppilaat ja opettajat voivat käyttää työskentelyssään omia tai koulun antamia mobiililaitteita. Tyypillisiin toteutuksiin sisältyy tutkittujen kohteiden dokumentointi videoin, kuvin ja tekstein johonkin yhteisöpalveluun tai julkaisualustalle mobiililaitteiden avulla. Mielenkiintoisia toteutuksia ovat myös tiedon kerääminen asiantuntijoille, kuten erilaiset luontohavainnot, laskennat ja mittaukset, sekä omaan asuinympäristöön vaikuttaminen, kuten kulkuteiden ja liikenteen ongelmakohtien kartoittaminen.

Kohti osaamisen arvioinnin uudistamista

Oppimisen arvioinnilla tarkoitetaan laadullista evaluaatiota erotuksena perinteisestä arvosanoihin perustuvasta opintosuoritusten arvostelusta. Arviointia tehdään oppijalähtöisesti, oppilaan tai opiskelijan kasvun tukemiseksi ja monipuolista palautetta tarjoten. Esiopetuksessa arvioinnin kohteena on ennen kaikkea lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistyminen, kun taas perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa painopiste siirtyy vähitellen yhä selvemmin opinnoissa edistymiseen ja oppimistavoitteiden saavuttamiseen. Tarkoituksena on auttaa oppilasta kehittymään omasta osaamisestaan tietoiseksi, oppimisesta nauttavaksi ja omiin oppimistaitoihinsa luottavaksi oppijaksi. Siksi arvioinnin tavoitteena tulee olla kunkin oppilaan yksilöllisen ominaislaadun ymmärtäminen ja mahdollisimman luotettavan käsityksen saaminen tämän vahvuuksista ja kehittymistarpeista. (Jakku-Sihvonen & Heinonen 2001.)

Oppimisen arviointi on osa elinikäistä oppimista, jonka keskeinen taito on oppilaan itsensä tekemä itsearviointi ja siinä kehittyminen. Tavoitteena on oppilaan kyky ja mahdollisuus reflektiiviseen omien kokemusten ja oman toiminnan arviointiin. Elinikäiseen oppimiseen kuuluu myös omien tavoitteiden asettaminen ja mielekkäiden arviointiperusteiden tunnistaminen, ja siksi oppilaalla tulee olla mahdollisuus osallistua näiden määrittelyyn. Muut arviointitavat kuten vertaisarviointi, jossa oppilaat arvioivat toistensa osaamista, ja ulkoinen arviointi, jossa arvioijana toimii opettaja tai muu oppimisen ohjaaja, tulisi suunnitella näitä elinikäisen oppimisen tavoitteita tukeviksi. Ulkoinen arviointi voi tarvittaessa olla moniammatillista, ja sitä voidaan tehdä keskustellen myös oppilaan huoltajien kanssa esimerkiksi testitulosten tai oppilaan itsearvioinnin pohjalta. Arvioinnin tulisi olla monimuotoista ja oppilasta osallistavaa, motivoivaa ja kannustavaa.

Arviointi voi kohdistua oppimisvalmiuksiin, aiemmin opittuun, osaamiseen tai oppimisprosessiin. Oppimisvalmiuksien arvioinnin tavoitteena on selvittää, ovatko oppilaan tiedot, taidot ja asenteet riittävällä tasolla opinnoista suoriutumiseen, havaita tukiopetuksen tai lisäopetuksen tarve ajoissa ja siten ehkäistä ongelmien kasaantumista opintojen myöhemmissä vaiheissa. Aiemmin opitun arvioinnissa selvitetään, missä määrin opintoja edeltävä tai niistä erillään hankittu osaaminen vastaa opintojen osaamistavoitteita ja millä tavalla osaamista tulisi mahdollisesti täydentää. Osaamisen arvioinnin tavoitteena on saada todenmukainen käsitys oppilaan osaamisen tasosta, vahvuuksista ja kehityshaasteista. Oppimisprosessin arvioinnin tavoitteena puolestaan on kehittää oppilaan kykyä hahmottaa ja ymmärtää omaa oppimisprosessiaan ja itseään oppijana sekä tunnistaa itselleen ominaisia oppimisen tapoja ja erityispiirteitä.

Osaamisen arvioinnin tulisi olla mielekästä, ja siksi arviointitapoja harkitessa tulisi miettiä, mitä sujuva toiminta autenttisissa tilanteissa edellyttää tietojen ja taitojen hallinnalta. Tulisi miettiä, hidastaako puuttuvan tiedon hankinta arviointitilanteessa toimintaa epätoivottavalla tavalla. Joissain tilanteissa toiminta edellyttää rutiininomaista, ulkoa opittua osaamista, jonka arviointiin voivat parhaiten soveltua erilaiset suoriutumiskykyä mittaavat testit, näytöt ja simulaatiot. Nopeita vastauksia vaativat ongelmanratkaisu-

tilanteet voivat vaatia esimerkiksi riittävää kielitaitoa, sisällönhallintaa ja argumentointitaitoa, jolloin niiden arviointiin sopivat aidot tai simuloitunut vuorovaikutustilanteet. Vaativimmat tiedonhankinta- ja ongelmanratkaisutilanteet edellyttävät sisällönhallinnan lisäksi myös tiedon etsinnän, arvioinnin ja yhteistyön taitoja. Siksi niihin liittyvän osaamisen arvioinnissa ei tulisi rajoittua perinteiseen itsenäiseen ja muistamiseen perustuvaan testi- tai koetilanteeseen, vaan arvioinnin perustaksi voidaan ottaa esimerkiksi tiedonhankinta- ja ongelmanratkaisuprosessin dokumentointi ja tarjotun ratkaisun kuvaus.

Sosiaalista mediaa voidaan hyödyntää arviointikohteiden dokumentoinnissa ja jakamisessa niin tekstuaalisesti blogeissa ja wikeissä kuin multimediaalisesti kuvina, videoina ja äänitteinä, ja niihin liittyvää palautetta voidaan antaa samalla tapaa kommentteina tai postauksina. Vuorovaikutuksen dokumentointia voidaan tehdä yhteisöpalveluissa, keskustelupalstoilla ja tallentavissa chat-huoneissa tai videopalveluissa. Näiden avulla voidaan myös antaa palautetta ja käydä palautekeskusteluja. Eri oppiaineisiin on lisäksi tarjolla oppimislejät ja simulaatioita, joita voidaan hyödyntää myös osaamisen arvioinnissa.

4 Koordinoitihankkeen toiminta ja tuotokset

Koordinoitihanke on toiminut usealla sosiaalisen median kehittämistyötä tukevalla osa-alueella. Pedagogisten ja hallinnollisten käytänteiden jalkauttamisessa on panostettu kehittämishankkeiden ohjaamiseen ja tukemiseen, kehittämisverkoston toimintaan sekä hyvien käytänteiden levittämiseen kouluttamalla ja tiedottamalla alan toimijoita erilaisissa seminaareissa ja tapahtumissa sekä tuottamalla ja jakamalla erilaisia verkkomateriaaleja. Oma kokonaisuutensa on ollut osallistuminen opetuskentän kokemusten kokoamiseen ja välittämiseen opetussuunnitelmatyöhön. Koordinoitihankkeessa on myös tehty erilaisia sosiaalisen median pedagogiseen käyttöön liittyviä tutkimuksia ja kartoituksia.

4.1 Asiantuntijatiimin toiminta

Koordinoitihankkeen käytännön toiminnasta on vastannut etätyönä ja verkostomaisesti työskentelevä asiantuntijatiimi, jonka ensisijaisena toimintaympäristönä on ollut verkko ja sosiaalinen media. Tiimillä on ollut käynnissä useampia, eri strategisiin tavoitteisiin pyrkiviä prosesseja rinnakkain. Verkkoyhteistyön keskeisiä muotoja ovat olleet videoneuvotteluina toteutetut viikkopalaverit sekä sähköpostia rasittamaton yhteydenpito Yammer-palvelussa. Helposti ruuhkautuvaa sähköpostiviestintää on pyritty pitämään vähemmällä. Asiantuntijatiimin dokumenttien ja materiaalien tallennus- ja jakamis-ympäristöinä ovat olleet Google Drive, Dropbox ja YouTube. Sisäiseen aikatauluttamiseen on käytetty Googlen kalenteria ja Doodle-palvelua. Verkkoyhteistyön lisäksi asiantuntijatiimi on tavannut myös kasvokkain suunnittelupäivillä ja erilaisissa tapahtumissa.

Viikkopalavereissa on käsitelty meneillään olevien tehtävien tilannetta, suunniteltu tulevia tapahtumia ja sovittu yhteisistä tehtävistä. Aina sovittu kokousaika ei ole kuitenkaan sopinut kaikille, minkä vuoksi joidenkin tehtävien tilanpäivityksiä on saatettu joskus odottaa useita viikkoja. Viikkopalaverien muistiot on kirjoitettu Googlen dokumentteihin – aluksi jokainen muistio omaan dokumenttiinsa, mutta alkuvuodesta 2013 lähtien juoksevaan kokousmuistioon, jossa muistiot kirjoitetaan samaan dokumenttiin uusin ensimmäiseksi. Mahdollisuus kirjoittaa muistiota yhdessä koettiin erinomaisen hyväksi. Viikkopalavereissa käytettiin pitkään Adobe Connect Pro -videoneuvottelua, mutta se vaihtui myöhemmin Google Hangout -palveluun, jossa esiintyi selvästi vähemmän teknisiä ongelmia, vaikka mobiililaitte saattoi ajoittain pudota linjoilta. Etäkokousten järjestämistä on kuvattu tarkemmin koordinoitihankkeen hyvissä käytännöissä (liite 2).

Asiantuntijatiimi kokoontui pari kertaa vuodessa kasvokkain parin päivän mittaisille suunnittelupäiville. Lähitapaamiset koettiin hyödyllisiksi erityisesti suurempien tehtäväkokonaisuuksien suunnitteluun ja tiimin vuorovaikutussuhteiden vahvistamiseen. Suunnittelupäivillä syntyi uusia ideoita ja toiminta sai uuden ryhdin ja suunnan. Suunnittelupäivien ja kahden päivän ”sprinttien” järjestämistä on kuvattu tarkemmin

koordinointihankkeen hyvissä käytännöissä (liite 2). Kasvokkaisia lähitapaamisia pidettiin silloin tällöin myös paikkakuntalaisten kesken.

Neljä vuotta kestäneessä hankkeessa asiantuntijatiimin kokoonpano on muuttunut kohtalaisen paljon. Osaltaan kyse on ollut jäsenten omasta suuntautumisesta muihin tehtäviin, mutta osaltaan myös koordinointihankkeen kokeiluluonteiden vuoksi aluksi huomaamatta jääneistä tarpeista. Asiantuntijatiimin uusien jäsenten rekrytointi oli hallinnollisesti haastavaa ja vaati aikaa. Entiset jäsenet veivät mukanaan hiljaista tietoa tiimin hankekokemuksesta, ja uusi jäsen puolestaan tarvitsi aikaa hahmottaakseen kokonaisuuden: parinkymmenen eri puolilla Suomea toimivan ja vuosittain vaihtuvan hankkeen koordinoinnin. Kokeiluluonteisuuden tuomista haasteista huolimatta yhteistyö asiantuntijatiimin kesken on sujunut luontevasti ja mutkattomasti.

Asiantuntijatiimissä tarvitaan alusta asti riittävän monipuolista osaamista ja taustaa: koordinoitavan alueen eli sosiaalisen median riittävää tuntemusta, yhteistyö-, viestintä- ja vuorovaikutustaitoja ja niitä tukevien sosiaalisen median verkkopalvelujen tuntemusta, tutkimusyhteistyö- ja raportointiosaamista sekä kokemusta hankekoordinoinnista ja työskentelystä kehittämishankkeissa. Hedelmällinen työskentely edellyttää myös riittävän aikaresurssin varaamista asiantuntijatiimin jäsenille alusta asti. Koordinointihankkeen alussa aikaresurssia varattiin liian vähän, mikä saattoi vaikuttaa siihen, että asiantuntijoiden useiden tehtävien työsarassa hankkeen prioriteetti ei noussut riittävän korkealle.

4.2 Toimintamallien kokoaminen, jalostaminen ja jakaminen

Tärkeä osa koordinointihankkeen toimintaa on ollut kehittämishankkeissa kehitettyjen sosiaalisen median toimintamallien kokoaminen, jalostaminen ja jakaminen. Kehittämishankkeiden tuottamille hyvillä käytänteillä on haluttu laajaa näkyvyyttä, jotta niitä hyödynnettäisiin yksittäisiä kehittämishankkeita laajemmin yleissivistävässä koulutuksessa. Hanke on tukenut pedagogisten ja hallinnollisten mallien jatkokehitystä sekä levittänyt toimintamalleja valtakunnallisesti sekä kansainvälisesti.

Toimintamallien kokoamisessa keskeinen toimintatapa on ollut pyrkiä nostamaan esille kunkin hankkeen vahvuuksia ja varmistamaan niiden näkyvyys. Kehittämishankkeita on ohjattu esittelemään toimintamalleja omilla verkkosivuillaan, blogeissaan ja wikeissään sekä laatimaan niistä myös jaettavaa esittelymateriaalia. Hanketoimijat ovatkin tuottaneet kiitettävästi esittelymateriaalia niin kirjallisesti, diaesityksinä että videotallenteina. Useita esimerkkejä toimintamallien toteutuksista on avoimesti verkossa tutustuttavissa.

Hanketoimijoita on ohjattu ja opastettu kehittämishankkeiden hyvien toimintamallien tunnistamisessa ja dokumentoinnissa tarjoamalla henkilökohtaisia neuvoja ja ohjausta sekä koulutusta. Kehittämishankkeet ovat esittelleet toimintamallejaan kehittämishankkeiden verkostotapaamisissa. Keskustelun ja palautteen kautta toimintamalleja on tarkennettu ja

niiden soveltamista ja levittämistä ideoitu. Kehittämishankkeet ovat myös voineet toisen hankkeen esityksestä löytää mallin omassa hankkeessaan sovellettavaksi.

Kehittämishankkeita on kannustettu kuvaamaan kehittämistään hyviä käytänteitä Peda.netin OpenKortti-tietokantaan (<http://peda.net/openkortti>). Joulukuusta 2012 lähtien hyviä käytänteitä on tallennettu Opetushallituksen Hyvät käytännöt -verkkopalveluun (<https://hyvatkaytannot.oph.fi/>). Siirtyminen uuteen palveluun kesken kaiken oli hankalaa, sillä OpenKortti-tietokantaan tallennettuja tietoja ei voitu siirtää automatisoidusti järjestelmästä toiseen.

Toimintamallien jalostamista on koordinoitihankkeessa tehty kyselyjen ja aineistoanalyysien avulla. Kehittämishankkeille suunnatussa kyselyssä kartoitettiin sosiaalisen median käyttötapoja, onnistuneimpia juttuja ja parhaita käytänteitä, vaikutuksia oppimistuloksiin ja oppimisympäristöön sekä hankkeissa kehitettyjä pedagogisia malleja ja menetelmiä. Aineistoanalyysissa muodostettiin kokonaiskuvaa sosiaalisen median opetuskäyttöön liittyvistä teema-alueista sekä tunnistettiin, koottiin ja kiteytettiin sosiaalisen median käyttötapoja opetusmenetelmissä ja oppimisympäristöissä. Tuloksena oli joukko suosituimpia pedagogisten ja toiminnallisten mallien tyyppisiä oppilaiden aktivointiin ja aktiiviseen oppimiseen sekä erilaisia kuvauksia elinikäisen oppimisen taitojen kehittämisestä henkilökohtaisissa oppimisympäristöissä. Analyysin aineistona oli ensisijassa kehittämishankkeiden toimintaa ja tuotoksia esittelevä runsas verkkomateriaali.

Toimintamallien jakamisessa keskeistä on ollut kehittämishankkeiden näkyvyyden edistäminen. Kehittämishankkeiden toiminnalle on annettu näkyvyyttä koordinoitihankkeen blogissa sekä julkaistuissa kirjoituksissa että kokoamalla blogiin kuvauksia ja linkkejä kehittämishankkeiden omille sivustoille. Kehittämishankkeet ovat myös julkaisseet artikkeleita kansallisissa koulutusalan lehdissä. Kehittämishankkeille on järjestetty mahdollisuuksia esitellä toimintaansa, kokemuksiaan ja toimintamallejaan erilaisissa webinaareissa ja seminaareissa sekä paikallisissa roadshow-tapahtumissa. Kehittämishankkeita on esitelty myös erilaisissa kansallisissa ja kansainvälisissä koulutusalan tapahtumissa. Kansainvälinen näkyvyys on ollut pääasiassa koordinoitihankkeen vastuulla, mutta myös jotkin kehittämishankkeet ovat osallistuneet siihen.

Tärkeää on ollut uuden osaamisen synnyttäminen itseopiskelua tukevan SOOC (Small Open Online Course) -verkkosivuston (<http://www.sooc.fi>) kehittäminen. Verkkosivusto tarjoaa hanketoimijoiden kokemusten, vinkkien ja suositusten pohjalta laadittuja, autonomisille oppijoille suunnattuja kursseja, joissa opettajat voivat omien tarpeidensa mukaan tutustua nopeasti uuteen menetelmään tai syventyä siihen perusteellisesti silloin, kun heille itselleen parhaiten sopii. Näin hankkeissa kehitetyt toimintamallit ja ja hyvät käytännöt avautuvat helposti askel askeleelta omaksuttaviksi ja auttavat opettajia soveltamaan ja levittämään malleja ja menettelytapoja oman koulunsa tai oppilaitoksensa arkeen. Tarkoituksena on, että verkkosivusto laajenee vähitellen mallien ja menetelmien pilotoinnin ja kehittämisen sekä kokemusten välittämisen aarraitaksi. SOOC-verkkosivustoa on kuvattu tarkemmin koordinoitihankkeen hyvissä käytännöissä (liite 2).

4.3 Pedagogisten ja hallinnollisten käytänteiden jalkauttaminen

Koordinointihankkeen toinen keskeinen tehtävä on ollut yhdessä Opetushallituksen kanssa vastata sosiaalisen median koordinointialueen kehittämistyön ohjauksesta ja koulutuksesta. Tavoitteena on ollut jalkauttaa sosiaalisen median pedagogisia ja hallinnollisia käytänteitä kouluihin ja oppilaitoksiin edistämällä eri tavoin ideoiden ja käytäntöjen välittymistä opettajien toimintaan ja opiskelijoiden oppimisprosessiin. Jalkauttamiseen on pyritty ohjaamalla ja tukemalla kehittämishankkeita, muodostamalla kehittämishankkeiden työtä tukeva kehittämisverkosto, järjestämällä ja osallistumalla erilaisiin tapahtumiin sekä tuottamalla ja levittämällä julkaisuja ja materiaaleja.

Kehittämishankkeet ja kehittämisverkosto

Kehittämishankkeiden toiminnan ohjaamiseen ja tukemiseen on jokaiselle hankkeelle nimetty oma koordinaattori, jonka tehtäviin on kuulunut yhteydenpito kehittämishankkeeseen sekä tarpeen mukaan käynnit kehittämishankkeen omassa toimintaympäristössä. Kehittämishankekäynneillä on selvitetty hanketoimijoiden kanssa keskustellen kunkin hankkeen tilannetta, avoimia kysymyksiä ja mahdollista erityisen tuen tarvetta. Tavoitteena on ollut myös hankkeiden toimintasuunnitelmien yhtenäistäminen tarkoituksenmukaisella tavalla. Yhteydenpitoon kehittämishankkeiden kanssa on käytetty kasvokkaisten tapaamisten ja sähköpostin lisäksi puhelinta, Skype-puheluita, Adobe Connect Pro -videoneuvotteluita sekä Google Hangout -palvelua.

Kehittämishankkeiden tueksi muodostetun kehittämisverkoston keskeisenä osana ovat olleet koordinointihankkeen ja kehittämishankkeiden toimijat. Kehittämishankkeiden kanssa on luotu yhteinen tiedottamissuunnitelma, johon on sisältynyt sosiaalisen median käyttö kaikkien hanketoimijoiden viestintäkanavana.

Hanketoimijoita on kannustettu verkostoitumaan keskenään, jotta hankkeiden ideat hyödyttäisivät niiden toimintaa monipuolisesti ja hanketoimijat saisivat tukea toisiltaan. Kehittämishankkeiden jäsenille on järjestetty asiantuntijataapaamisia vuosittaisen ITK-konferenssin työpajapäivänä, joissa kehittämishankkeet ovat voineet jakaa kokemuksiaan ja esitellä toimintaansa sekä saada tukea hankesparrauksen avulla. Hankesparrausta on kuvattu tarkemmin koordinointihankkeen hyvissä käytännöissä (liite 2). Lähitapaamiset ovat olleet hedelmällisiä, ja niitä on kiitelty, mutta joidenkin kehittämishankkeiden edustajat eivät ole päässeet niihin. Verkkotapaamisiin osallistuminen on sen sijaan ollut vaivatonta, koska niissä on voinut olla läsnä vain osan varatusta parin tunnin ajasta ja kertoa hankkeensa tilanteen. Vaivattomasta osallistumisesta on tosin seurannut se, että hanketoimijoista vain muutamat ovat jääneet seuraamaan muiden hankkeiden esityksiä. Verkkotapaamisten keskustelut ovat kuitenkin olleet hedelmällisiä. Kehittämishanketapaamisten järjestämistä on kuvattu tarkemmin koordinointihankkeen hyvissä käytännöissä (liite 2).

Kehittämishankkeiden verkostoitumista on tuettu myös rohkaisemalla niiden toimijoita avoimeen toimintaan verkossa muiden asioista kiinnostuneiden kanssa jo olemassa olevissa verkostoissa ja yhteisöissä. Sosiaalisen median ryhmiä ja keskustelukanavia ovat esimerkiksi Sometu-verkosto (Sosiaalinen media oppimisen tukena), Facebook-ryhmä “Tieto- ja viestintäteknikka opetuksessa”, LinkedIn-ryhmä “Future Social Media” sekä Diigo-ryhmä “Oppiminen.fi-raporttipankki”. Yammer-palveluun perustettiin ryhmä kehittämisverkoston käyttöön, mutta ryhmässä ovat keskustelleet pääasiassa vain koordinoitihankkeen omat toimijat. Kehittämishankkeille perustettiin myös julkinen keskusteluryhmä Sometu-verkoston Ning-palveluun. Vaikka ryhmässä on yli kolmekymmentä jäsentä, sekä kehittämisverkoston toimijoita että muita sosiaalisen median aktiiveja, myös siellä keskustelu on ollut vaisua. Twitterissä keskustelua on käyty aihetunnisteella #somyhanke.

Osa kehittämisverkostoa on ollut myös yhteistyö Opetushallituksen edustajien ja muiden Oppimisympäristöt -alueen koordinoitihankkeiden kanssa. Yhteistyötä on tehty erilaisten koulutusalan tapahtumien järjestämisessä, yhteisiä julkaisuja kirjoittamalla sekä osallistumalla koordinoitihankkeiden yhteisiin tapaamisiin. Koordinoitihankkeessa kehitettiin myös Oppiminen.fi-verkkopalvelu (<http://www.oppiminen.fi/>) koordinoitihankkeiden yhteiseen käyttöön. Sisällöt verkkopalveluun päivitettiin koordinoitihankkeiden blogeista. Verkkopalvelun päivitys oli hankala hallita keskitetysti, sillä koordinoitihankkeiden blogien sisällöt ja niihin myöhemmin tehdyt mahdolliset päivitykset eivät päivittyneet automaattisesti. Vastuu päivityksistä siirtyikin myöhemmin koordinoitihankkeille itselleen. Suuri panostus Oppiminen.fi-palvelun kehittämiseen ja ylläpitoon oli koordinoitihankkeiden yhteiseksi eduksi, mutta vei samalla voimia oman verkkopalvelun kehittämiseltä. Opetushallituksen ja koordinoitihankkeiden keskinäiseen viestintään on käytetty aktiivisesti Yammer-palvelua. Hankalaa palvelussa on kuitenkin ollut se, ettei eri ryhmiin tulleita uusia viestejä ole aina helppo huomata, jolloin jotkin tärkeät tiedot voivat jäädä huomaamatta.

Käytänteiden levittäminen

Koordinoitihankkeen ja koordinoitujen kehittämishankkeiden tulosten valtakunnallinen näkyvyys oli pitkään heikkoa, koska koordinoitihankkeen alussa panostettiin kehittämishankkeiden tukemiseen ja hanketoimijoiden verkostoitumiseen. Hankkeissa kehitettyjen hyvien käytänteiden kokoamisen ja levittämisen tärkeys huomattiin vasta myöhemmin. Koordinoitihankkeen toiminta käytänteiden levittämisessä on sittemmin monipuolistunut. Käytettyjä toimintatapoja ovat olleet tiedottaminen, erilaisten koulutusten järjestäminen, yhteydenpito ja tapahtumiin osallistuminen sekä erilaisten julkaisujen ja materiaalien laadinta.

Keskeinen tiedon jakamiseen käytettävä media on ollut verkko ja erityisesti koordinoitihankkeen oma blogi (<http://blogi.somy.fi/>), jossa on julkaistu tietoa ja kokemuksia erilaisista sosiaaliseen mediaan liittyvistä aiheista ja tapahtumista. Blogiin on

myös koottu tietoa ja linkkejä kehittämishankkeista ja niiden tuloksista, sosiaalisen median opetuskäytön tutkimuksista sekä erilaisista tapahtumista ja sosiaalisen median ryhmistä ja verkostoista. Koordinointihankkeen perustiedot vietiin aluksi Peda.net-palveluun, mutta syksyllä 2010 hankkeelle perustettiin blogi Posterous-palveluun. Blogiin koottiin muun muassa kaikkien koordinoitujen kehittämishankkeiden tiedot ja linkit niiden sivustoille, mutta tuolloin ei vielä suunniteltu kehittämishankkeiden tulosten kokoamista. Kehittämishankkeiden toimijat tosin olivat kirjoittaneet niistä blogiartikkeleita. Myöhemmin Posterous-palvelun loputtua blogi siirrettiin vakaammalle Wordpress-alustalle. Samalla kehittämishankkeiden tuotosten ja sosiaalisen median tutkimusten kokoamiseen alettiin panostaa. Blogin ja muiden sosiaalisen median työvälineiden käyttöä koordinoitavuudessa on kuvattu tarkemmin koordinoitihankkeen hyvissä käytännöissä (liite 2).

Koordinointihanke on koonnut kehittämishankkeista nousseita koulutustarpeita, ja järjestänyt itse tai yhteistyössä muiden koordinoitihankkeiden kanssa kehittämishankkeiden tarvitsemaa koulutusta sosiaalisen median toimintatapojen hyödyntämisestä. Tämän puitteissa on järjestetty erilaisia verkkovälitteisiä tapahtumia, koulutuksia ja webinaareja sekä lähiseminaareja, lähikoulutuksia ja muita tapaamisia. Kansainvälistä toimintaa on ollut vierailu Tallinnan yliopistolla SOMY:n kehittämishankkeiden ja IT-kouluttajat ry:n yhteisen risteilyseminaarin ja verkostoitumistilaisuuden yhteydessä.

Keskeinen toimintamuoto ovat olleet eri puolilla maata järjestetyt paikalliset roadshow-tapahtumat. Nämä ovat päivän mittaisia paikallisille opettajille suunnattuja tapahtumia, joissa perehdytään erilaisiin sosiaalisen median pedagogisiin käytäntöihin toiminnallisissa työpajoissa. Työpajoissa keskitytään tiettyyn konkreettiseen aiheeseen tai sosiaalisen median palveluun, jota ollaan ottamassa käyttöön koulun tai luokan arjessa. Aiheita ja niiden käsittelyä suunnattiin opettajien oman kiinnostuksen mukaan. Työpajoissa on perehdytty muun muassa blogeihin, Googlen palveluihin, yhteisölliseen työskentelyyn wikien ja Diigon avulla, median tuottamiseen iPadilla sekä ilmiöpedagogiikkaan.

Roadshow-tapahtumien ohessa on pidetty myös vanhempainiltoja, joissa oppilaiden vanhemmat pääsevät tutustumaan sosiaaliseen mediaan ilmiönä ja keskustelemaan sen vaikutuksista lasten elämään koulussa ja kotona. Vanhempien suurimmat huolet eivät useimmiten ole liittyneet suoraan sosiaaliseen mediaan vaan tietokoneen käyttöön, pelaamiseen ja yleensä lasten kasvaneeseen ruutu-aikaan. Vanhempainilloista on saatu hyvää palautetta, ja tämäntyyppiseen toimintaan on selvästi tarvetta.

Roadshow-tapahtumia on koordinoitihankkeen aikana järjestetty ympäri Suomen 13 eri paikkakunnalla: Oulussa, Mäntyharjulla, Turussa, Sallassa, Rovaniemellä, Kemissä, Hämeenlinnassa, Lappeenrannassa, Kuopiossa, Kokkolassa, Porissa ja Jyväskylässä. Roadshow-tapahtumien järjestämisessä on tehty yhteistyötä OVI- ja OTE-koordinointihankkeiden kanssa. Roadshow-tapahtumien ja vanhempainiltojen järjestämistä on kuvattu tarkemmin koordinoitihankkeen hyvissä käytännöissä (liite 2).

Koordinointihanke on osallistunut erilaisiin kansallisiin ja kansainvälisiin koulutusalan tapahtumiin, seminaareihin ja koulutustilaisuuksiin. Se on ollut mukana tapahtumajärjestäjänä keskeisissä vuosittaisissa valtakunnallisissa tapahtumissa, mm. Interaktiivinen tekniikka koulutuksessa (ITK), Tulevaisuus haastaa oppimisen, Tuunaa tuntisi sekä Valtakunnalliset virtuaaliopetuksen päivät sekä osallistunut esityksin ja posterein kansainvälisiin Online Educa Berlin, Bett ja EDEN-konferensseihin. Tapahtumien järjestämisessä on tehty yhteistyötä muiden koordinointihankkeiden ja Opetushallituksen kanssa, mm. Valtakunnallisilla virtuaaliopetuksen päivillä ja KEOS 2013 -tapahtumassa. Koordinointihankkeen loppuseminaari järjestettiin Opetushallituksessa.

Koordinointihankkeen toimijat ovat eri viestintäkanavissa pyrkineet lisäämään tietoisuutta sosiaalisen median pedagogisesta hyödyntämisestä ja vaikuttamaan asenteisiin. Kentällä on pitkään ollut kärjistyneen kielteisiä, pelokkaita ja epäileviä asenteita ja uskomuksia sosiaalisen median sekä yleensäkin tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksista opetuksessa ja oppimisessa. Ei riitä, että vain opettajia ja oppilaita koulutetaan, vaan asennekasvatusta ja valistusta tarvitaan koko kouluyhteisöön ja koteihin. Hankkeen aikana asenteita on pyritty muuttamaan aiempaa myönteisemmiksi alan tapahtumien lisäksi puheenvuoroilla ja kirjoituksilla perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa. Näkyvimpiä esiintymisiä julkisessa mediassa ovat olleet

- Opettaja-lehden jutut kehittämishankkeista, esim. Kulkuri-hankkeesta joulukuussa 2013,
- Itä-Suomen alueuutislähettykset keväällä 2012 ja 2013,
- YLE:n radiouutisissa haastattelu sosiaalisen median opetuskäytöstä kesällä 2013,
- Kari A. Hintikan kolumnit Suomen Kuvalehden verkkolehdestä joulukuusta 2013 (<http://suomenkuvalehti.fi/kohinaa/>)

Koordinointihanke on lisäksi tuottanut useita julkaisuja, ohjeistuksia ja muita materiaaleja sosiaalisen median hyödyntämisestä opetuskäytössä ja oppilaitosten hallinnollisessa arjessa. Ohjeistukset ja materiaalit ovat avoimia, vapaasti hyödynnettävissä olevia mediasisältöjä, joissa kärkenä toimii jokin selkeä konkreettinen tarve. Esimerkiksi tuotettuja videomateriaaleja on koottu koordinointihankkeen YouTube-kanavalle (<https://www.youtube.com/user/somyhanke>). Myös kehittämishankkeiden materiaalien saatavuuden ja jatkohyödyntämisen varmistaminen on ollut tärkeää.

4.4 Opetussuunnitelmatyöstä nousevat tarpeet ja kokemusten välittäminen

Kolmas koordinointihankkeen tavoite on kuvata opetussuunnitelmatyöstä nousevia kehittämistarpeita sekä välittää sosiaalisen median kokeilut, kokemukset ja tulevaisuusnäkemykset yleissivistävään opetussuunnitelmatyöhön. Työ liittyy Opetushallituksen Oppimisen tulevaisuus 2030 -barometrin OPS-hautomotoimintaan, joka

pohjustaa opetussuunnitelman perusteiden perusopetuksen ja lukion uusintamis- ja uudistamistyötä. Ops-hautomot toimivat paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen opetussuunnitelmatyön tukena, ja niiden tavoitteena on herättää ja jäsentää opetussuunnitelmien laadintaa pohjustavaa keskustelua riittävän aikaisin. Hautomoiden tuotoksia ja työskentelytapoja kootaan eBarometri-sivustolle.

Koordinointihankkeen tavoitteena on ollut saada sosiaalisen median kehittämishankkeiden hanketoimijat ja koulujen ja oppilaitosten henkilökunta mukaan tulevaisuusdialogiin samalta pohjalta kuin alkuperäiset asiantuntijapaneelit. Hanketoimijoille on lähetty kutsu osallistua barometriin ja sitä kautta avattu mahdollisuus sekä vaikuttaa että vuorovaikuttaa opetussuunnitelmatyöhön ja -suunnitelmien kehittämiseen. Osallistumisessa hyödynnetään vahvasti sosiaalisen median ympäristöjä.

Syyskuusta 2013 alkaen eBarometri-sivustolla (<http://www.ebarometri.fi/>) on viikoittain avattu keskusteltavaksi jokin oppimisen lähi- tai kaukotulevaisuuteen liittyvä väite. Keskusteluissa olevat viikkoteemat on konkretisoitu Opetushallituksen syksyllä 2012 julkaisemasta OPS-luonnoksesta. Kuhunkin teemaan on varattu viikko aikaa. Uusi väite julkaistaan maanantaisin ja sitä koskevaan keskusteluun voi osallistua koko viikon ajan sosiaalisen median eri palveluihin perustetuissa yhteisöissä: Facebookin Oppimisen tulevaisuus -ryhmässä (<https://www.facebook.com/groups/oppimisentulevaisuus/>), Twitterissä tunnisteella #OPSVälitunti, Google+':n Oppimisen tulevaisuus -yhteisössä (<https://plus.google.com/communities/114237887240873085448>) sekä eBarometri-blogimerkinnän kommentteissa. Keskusteluun osallistuminen on nopeaa ja osallistua voi vaikkapa välitunnilla tai muulla tauolla.

Kunkin viikon torstaina pidetään Adobe Connect -ympäristössä 15 minuutin mittainen ops-välitunti, jossa kutsutut vierailijat avaavat aiheita omasta näkökulmastaan. Keskustelun kooste julkaistaan perjantaisin eBarometri-sivustolla ja sosiaalisen median ryhmissä. Keskusteluun ja ops-välitunnille voivat osallistua kaikki oppimisen tulevaisuudesta kiinnostuneet. Peräkkäisten viikkojen keskustelut nivoutuvat toisiinsa, ja aineistoa tarkastellaan 2-3 kertaa lukukaudessa pidettävissä Teemahautomossa. Kussakin teemahautomossa työskennellään oman ops-teeman parissa, kuullaan teemaan liittyviä esityksiä ja keskustellaan. Teemahautomoon voi osallistua lähitapaamisessa tai verkon kautta Adobe Connect-ympäristössä. Toimintaa vetää Otavan Opisto.

Kaikki 40 väitettä ovat vastattavissa eDelfoi-paneelissa (<https://edelfoi.fi/ops>), jonka aineisto toimii valtakunnallisen opetussuunnitelmatyön tukena.

Koordinointihankkeet osallistuivat myös uusien opetussuunnitelmien perusteiden kommentointiin syksyllä 2012, mutta SOMY-koordinointihankkeelta kommentteja tuli turhan niukasti. Sen sijaan kesällä 2012 koordinointihanke työsti sosiaalisen median suosituksia konkretisoivia kirjeitä yhteistyössä Opetushallituksen edustajan kanssa. Kirjeet oli suunnattu opettajille, oppilaille tai opiskelijoille, rehtoreille ja koulutuksesta vastaaville

esi- ja alkuopetukseen, alakouluun, yläkouluun, ammattikouluihin ja lukioihin. Lähtökohtana oli keväällä 2012 laajalla kommentointikierroksella ollut opettajille tarkoitettu materiaali oppilaiden tai opiskelijoiden osallistamiseksi sosiaalisen median eettiseen ja turvalliseen käyttöön. Esimerkiksi yläkoulun kirjeessä Wikipedian luotettavuudesta varoittaminen muutettiin kehoitukseksi korjata Wikipediassa havaitsemiaan virheitä.

4.5 Koordinoitihankkeessa tehty tutkimus ja kartoitus

Koordinoitihankkeessa on tutkittu ja kartoitettu sosiaalisen median opetus- ja hallintokäyttöä kouluissa, sosiaalisen median hyödyntämistä oppimisen tukena sekä tulevaisuuden pedagogiikkaa. Tämän lisäksi koordinoitihankkeessa on kartoitettu sosiaaliseen median opetuskäyttöön liittyviä suomalaisia opinnäytteitä ja tutkimuksia, Muuta tutkimukseen liittyvää toimintaa on ollut myös artikkelin arvointi kansainväliseen tieteelliseen lehteen sekä tieteellisiin konferensseihin osallistuminen ja posterien esittely.

Aiemman tutkimuksen kartoittaminen

Koordinoitihankkeessa on kartoitettu ja koottu suomalaisia tutkimuksia ja kirjallisuutta sosiaalisen median käytöstä opetuksessa ja oppimisessa, ja ne on linkitetty kaikkien nähtävillä koordinoitihankkeen blogiin. Tutkimuksiin sisältyvät koordinoitihankkeen ja kehittämishankkeiden laatimat tutkimusraportit ja artikkelit, suomalaisten yliopistojen väitöskirjat, liseniaattityöt ja pro gradu -tutkielmat, ammattikorkeakoulujen ylemmät ja alemmat opinnäytetyöt, ammatillisten opettajakorkeakoulujen opinnäytetyöt sekä joitain muita suomalaisia tutkimusraportteja. Tarkoituksena on myös ollut laatia tiivistävää yhteenvetoa kootuista tutkimuksista yleiskuvan saamiseksi suomalaisesta alan tutkimuksesta, mutta rajalliset resurssit eivät ole antaneet siihen mahdollisuutta.

Koordinoitihankkeessa toteutetut tutkimukset ja kartoitukset

Osana koordinoitihankkeiden yhteistä valtakunnallista kyselyä kartoitettiin keväällä 2012 sosiaalisen median opetuskäytön tilannetta Suomen yleissivistävässä koulutuksessa (Oksanen 2012, Oksanen & Koskinen 2012). Tutkimus on osa Opetushallituksen Oppimisympäristöt-koordinoitihankkeiden valtakunnallista selvitystä, jossa kartoitetaan Suomen yleissivistävässä koulutuksessa toimivien opettajien tieto- ja viestintäteknologian sekä median käytön nykytilaa ja kehitystarpeita.

Syksyllä 2012 toteutettiin sosiaalisen median kehittämishankkeisiin osallistuneiden koulujen ja oppilaitosten oppilaille ja opiskelijoille suunnattu kyselytutkimus (Koskinen 2012), jolla kartoitettiin Internetin palvelujen ja sosiaalisen median käyttötapoja, hyödyntämistä oppimisen tukena sekä palvelujen käyttöä koulussa ja vapaa-ajalla. Tutkimukseen pyrittiin saamaan mukaan oppilaita ja opiskelijoita, joilla oli opiskelun kautta kokemusta Internetin palvelujen ja sosiaalisen median käytöstä.

Syksyllä 2012 kysyttiin sosiaalisen median kehittämishankkeilta myös niiden kokemuksia sosiaalisen median käytöstä ja vaikutuksista. Kyselyn tulokset on julkaistu koordinoitihankkeen blogissa (Kalliala 2013).

Keväällä 2013 toteutettiin kehittämishankkeiden tuottamien verkkoaineistojen aineistoanalyysiin perustuva tutkimus, jonka tulokset on raportoitu edellä luvussa 3. Aineistoanalyysin avulla kartoitettiin laajasti teema-alueita, jotka liittyvät sosiaalisen median hyödyntämiseen kouluissa ja oppilaitoksissa. Teema-alueet olivat esillä myös EDEN 2013-konferenssin posteresityksessä (Koskinen & Venäläinen 2013).

Kesällä 2013 saman aineiston pohjalta tehtiin aineistoanalyysi (Koskinen 2013a), jossa eriteltiin ja tyypiteltiin tapoja käyttää sosiaalisen median julkaisualustoja ja multimediallisen jakopalveluja oppilaita ja opiskelijoita aktivoivissa oppimismenetelmissä sekä toteuttaa sosiaalisen median palveluja hyödyntäviä integroitua oppimisympäristöjä. Syksyllä 2013 koottiin aineistoanalyysin pohjalta keskeisiä elinikäiseen oppimiseen ja henkilökohtaisiin oppimisympäristöihin liittyviä teemoja (Koskinen 2013b), joita esiteltiin myös vuoden 2013 Kasvatustieteen päivien posterinäyttelyssä (Koskinen 2013c). Tämän pohjalta on myös ilmestymässä elinikäisen oppimisen taitojen edistämistä erittelevä englanninkielinen artikkeli konferenssijulkaisuun marraskuussa 2014 (Koskinen 2014).

Lukuvuoden 2013-2014 aikana toteutettiin tulevaisuuden pedagogiikkaa kartoittava eDelfoi-tutkimus (Hintikka 2014), jonka aiheena on sosiaalinen media yleissivistävässä koulutuksessa vuonna 2023. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia opetus- ja oppimissuuntauksia sekä laadullisia parannuksia Internet ja sosiaalinen media voivat tarjota ja miten yhteinen käsitys tiedon ja yleissivistyksen olemuksesta voi muuttua verkotetun maailman myötä vuoteen 2023 mennessä. Tutkimuksen alustavia tuloksia on esitelty SeOppi-lehdessä (Hintikka 2013a), Online Educa Berlin 2013 -konferenssissa (Hintikka 2013b) sekä ITK 2014 -konferenssissa (Hintikka 2014a). Tutkimuksen loppuraportti on juuri valmistumassa (Hintikka 2014b).

Keskeiset huomiot ja johtopäätökset

Koordinoitihankkeessa tehtyjen tutkimusten pohjalta voidaan todeta, että sosiaalisen median pedagogiseen käyttöön liittyvä ilmiökenttä on laaja ja että ilmiöiden tarkasteluun liittyy monenlaisia osa-alueita, tekijöitä ja näkökulmia. Sosiaalisen median pedagoginen hyödyntäminen tuo mukanaan pedagogisia muutoksia, joilla voi olla vaikutusta niin koulun toimintakulttuuriin, oppimis- ja opetusympäristöihin ja oppimis- ja opetusmenetelmiinkin. Uudelle pedagogiselle ajattelulle on keskeistä oppijoiden aktiivinen toimijuus, avoin yhteisöllisyys ja yhteistoiminnallisuus, joiden tukemiseen sosiaalinen media tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia. Kouluilta, opettajilta ja pedagogeilta edellytetään uskallusta muuttua ja toimia toisin.

Sosiaalisen median käyttäminen opetuksessa pedagogisesti perustellulla tavalla ja pedagogisia etuja saavuttaen edellyttää opettajilta omakohtaista sosiaalisen median välineisiin ja niiden mahdollisuuksiin tutustumista sekä opetuskäytön pohdintaa. Erityisesti useisiin verkkopalveluihin jakautuva työskentely edellyttää oppimisympäristöön liitettävien palvelujen pedagogista arviointia ja koko oppimisprosessin pedagogista suunnittelua. Opetuskäyttöä harkitsevan opettajan kannattaakin lähteä liikkeelle johonkin yksittäiseen palveluun kuten blogeihin tutustumalla ja edetä vaiheittain yksinkertaisista opetustoteutuksista monimutkaisempiin ratkaisuihin. Kun palvelut tulevat tutuiksi, niille voi alkaa etsiä edistyneempiä pedagogisia hyödyntämistapoja ja yhdistellä niiden käyttöä.

Oppilaat ja opiskelijat käyttävät Internetin palveluja ja sosiaalista mediaa vapaa-ajalla huomattavasti enemmän kuin koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyen, mutta ovat myös siinä löytäneet niille monipuolisesti eri tarkoituksia. Käyttö vapaa-ajalla ei silti välttämättä anna oppilaille ja opiskelijoille riittävää pohjaa Internet-palvelujen ja sosiaalisen median hyödyntämiseen oppimisessa, vaan niiden käyttömahdollisuuksiin perehtymisessä tarvitaan ohjausta ja motivointia. Palvelujen hyödyntäminen opetuskäytössä tulisi myös toteuttaa pedagogiselta ja toteutuksen kannalta harkitusti, jottei oppilaille ja opiskelijoille muodostuisi turhaan huonoja kokemuksia.

Elinikäinen oppiminen ja oma henkilökohtainen oppimisympäristö ovat oppilaille ja opiskelijoille uusia käsitteitä ja ajattelutapoja, joita he eivät arkielämässään useinkaan kohtaa. Pedagoginen lukutaito – oppijan oma kyky ymmärtää käytettyjen menetelmien, prosessien ja ympäristöjen pedagogista tarkoitusta – edellyttää kehittyäkseen panostusta. Siksi koulujen ja oppilaitosten tulisi panostaa siihen, että oppilaat ja opiskelijat oppivat mieltämään oppimisympäristönsä kokonaisuutena, johon he itse voivat vaikuttaa, ja oppimisen elinikäisenä, heidän omista lähtökohdistaan, tarpeistaan ja tavoitteistaan nousevana toimintana. Henkilökohtaiset oppimisympäristöt ovat keskeinen ja tärkeä tapa navigoida oppimisen monimuotoisuudessa, oppia vastuuseen omasta oppimisestaan ja tulevaisuudestaan ja luoda omalle oppimiselle koko eliniän kehittyvää henkilökohtaista merkitystä.

Tulevissa vuoden 2016 opetussuunnitelmien perusteissa tieto- ja viestintäteknologia tulee vahvasti esiin laaja-alaisen osaamisen, toimintakulttuurin, oppimisympäristöjen, työskentelytapojen ja eri oppiaineiden yhteydessä. Opetushallituksen ohjaamassa opetussuunnitelmatyössä ollaan näin ottamassa myönteisiä kehitysaskelleita, mikä onkin aiheellista ja tarpeen, sillä asiantuntijoiden näkemyksissä yleissivistävä opetus on vuoden 2023 lähestyessä murroksen kynnyksellä. Tämä koskee niin opettamista ja pedagogiikkaa, oppimista ja oppisisältöjä, tietokäsitystä kuin toimintaympäristöäkin. Tulevaisuus- katsauksen alustavia tuloksia käsitellään tarkemmin kohdassa 5.4.

5 Sosiaalinen media ja koulun muutos

Sosiaalisen median käsitettä onnistutaan tuskin koskaan määrittelemään yksiselitteisesti kaikkia sosiaalisessa mediassa toimivia tyydyttävällä tavalla monestakin syystä. Käsitteen määrittelyssä tulee vastaan erilaisia ongelmia valitusta lähestymistavasta riippuen, minkä lisäksi määrittelyyn liittyy myös psyykkisiä ja sosiaalisia ulottuvuuksia (Koskinen 2013c). Tavassa, jolla ihmiset ymmärtävät sosiaalisen median on vahva subjektiivinen leima, ja ehkä mielekkäin tapa olisikin ymmärtää se perheyhtäläisyyden kautta: asioihin ja ilmiöihin, joista kyseistä termiä käytetään, ei näyttäisi liittyvän mitään yhtä kaikille yhteistä piirrettä vaan paljon monimutkaisempi yhteisten piirteiden verkosto. Määritteleviksi ominaisuuksiksi nousee eri asioita riippuen siitä, kuka tai ketkä sosiaalista mediaa määrittelevät. (Koskinen 2013d.)

Sosiaalinen media kattaa monia teknologioita, alati kehittyviä palveluja ja toimintatapoja, jotka ovat rakentuneet Internet-teknologian päälle ilman, että niillä välttämättä on sen suuremmin tekemistä keskenään. Se on lähtökohdiltaan synteettinen, tiettyyn ilmiöön tai paremminkin ilmiökenttään (Web 2.0 ym.) ”päälle liimattu” käsite (Koskinen 2013c). Pedagogiikan kannalta sosiaalisessa mediassa on kyse sosiaalisten suhteiden ylläpidosta, yhteisöllisestä tiedonrakentelusta ja oppimisverkostoista. Oppilaiden kannalta sosiaalinen media edustaa usein nonformaalia tai informaalia oppimista, jota koulussa ei aina tunnusteta osaksi oppimisen kokonaisuutta. Tärkeä osa oppimista tapahtuu oppilaiden luomissa oppimisverkostoissa, joita on muodostunut erilaisten verkkoyhteisöpalvelujen pohjalle. Eräs oppimisen kannalta keskeinen piirre onkin autonomia eli oppilaiden toiminnan omaehtoisuus.

Tässä luvussa pohditaan sosiaalisen median ja koulun muutoksen välistä suhdetta useasta eri näkökulmasta: koulujen asenteista, sosiaalisen median mahdollistamista toimintamalleista, opettajien roolista sekä kouluoppimisen tulevaisuudesta.

5.1 Asenteet sosiaalisen median ja koulun muutoksen hidastajina

Koulussa usein mietitään, miten esimerkiksi älypuhelimet eivät häiritsisi oppimista, mutta olennaisempaa olisi pohtia, miten ne tukevat oppimista. Aiemmin on pyritty tekemään selkeä raja tieto- ja viestintäteknologisten laitteiden ns. viihdekäytölle ja opiskelukäytölle. Onko tämä rajanveto relevanttia? Joissakin tilanteissa voi olla, mutta raja ei ole niin yksiselitteinen kuin usein kuvitellaan. Vanhakantaisen viihde vs. opiskelu -jaottelun pohjalta saatetaan vieläkin ajatella niin, että sosiaalisen median palvelut kuuluvat viihteen puolelle eikä niillä ole käyttöä opiskelussa. Eräs tätä rajaa viime aikoina hämärtänyt näkökulma on pelien ja oppimisen yhteys, sillä pelillisuus on yksi tämän hetken keskeisistä pedagogisista kehityssuunnista. Jos esimerkiksi sosiaalisesti verkossa pelattavista tietokonepeleistä tuttu flow-ilmiö saadaan siirrettyä muuhunkin oppimiseen, pystytään

parantamaan oppilaiden kouluviihtyvyyttä ja motivaatiota, joissa erityisesti suomalaisessa koulujärjestelmässä on kehitettävää.

Sosiaalinen media käsitetään kouluissa usein joksikin muusta irralliseksi elementiksi, joka täytyy vaivalloisesti integroida osaksi opetusta. Tarkastellessaan asiaa kapeasta näkökulmasta opettajat sulkevat aktiivisesti pois sosiaalisen median mahdollisuuksia ja suhtautuvat maailmaa muuttavaan ilmiöön joko vähätellen tai peläten. Laajemmin ajattelevat taas mieltävät kontekstin niin suureksi, etteivät heidän resurssinsa riitä sen opetteluun ja osaamiseen. Opettajat kokevat, etteivät osaa eivätkä pysty omin avuin oppimaan sosiaalisen median käyttöä – saati opettamaan sitä oppilailleen. Molemmissa tapauksissa tunnutaan päätyvän samaan johtopäätökseen: sosiaalinen media on opetukselle enemmän häiriötekijä ja uhka kuin mahdollisuus. Sosiaalisen median käytöstä opetuksessa tulee näin enemmän poikkeus kuin sääntö (Oksanen & Koskinen 2012).

Ratkaisuksi opettajat kaipaavat lisää teknologisia resursseja, koulutusta, ohjeita ja sääntöjä. Kaikista näistä voi olla hyötyä tai haittaa hieman näkökulmasta riippuen. Asiaa tuskin edistää sivistysvaliokunnan halu kieltää kännykät koulussa, mikäli niitä ei käytetä välineenä oppimiseen (HS 11.12.2013). Päinvastoin resurssiongelmat lisääntyvät. Ohjeistukset taas usein helpottavat alkuun pääsemistä. Niiden avulla erityisesti epävarmuus käytön aloittamisessa vähenee, kun tiedetään sallitun ja kielletyn rajat. Koulutusta sosiaalisen median käytössä on ollut viime vuosina saatavilla hyvin, joten sekään ei näytä ratkaisevan usein koulukohtaisia haasteita. Koordinointihankkeessa näihin samoihin haasteisiin ja asenteihin törmättiin sekä kouluissa että myös hankkeen roadshown vanhempainilloissa.

Yhteiskunta toimii pitkälti tieto- ja viestintäteknologian varassa. Koulu on osa yhteiskuntaa, joten tieto- ja viestintäteknologia kuuluu myös kouluihin. Koulun tulee antaa oppilaille sellaiset tiedot ja taidot, joiden varassa nämä koulun jälkeen löytävät paikkansa yhteiskunnassa. Olennaista on, että tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään kouluissa oppimista tukevilla tavoilla. Nykyään on koulukeskustelussa joskus noussut esille koulutuksen resurssien niuketessa helposti syntyvä vastakkaisasettelu tieto- ja viestintäteknologia vs. muut varusteet ja laitteet. Tämä ei kuitenkaan ole järkevää. Koulut tarvitsevat kaikilta osin asianmukaisen, ajantasaisen ja oppimisen kannalta tarkoituksenmukaisen varustuksen, myös ja erityisesti tieto- ja viestintäteknologisen varustuksen.

Tällä hetkellä tieto- ja viestintäteknologiaa ei juurikaan opeteta edes lukiossa. Hurmeen, Nummenmaan ja Lehtisen (2013) tutkimuksessa todetaan, että lukioiaisten tieto- ja viestintäteknologian vapaa-ajan ja opiskelukäytön välillä on selkeä ero. Opiskelussa käytetyt välineet ja sovellukset ovat varsin perinteisiä. Myöskään yhteisöllisen työskentelyn ja jakamisen kulttuuri ole saavuttanut lukiolaisia, sillä blogipalvelujen, linkkien ja uutisten jakopalvelujen sekä yhteisöllisen kirjoittamisen sovellusten käyttö on hyvin vähäistä. (Hurme ym. 2013.) Tarve monipuolisen tieto- ja viestintäteknologian käytön oppimiseen on siis selvä, mutta jos opetukseen ei tule tuntijakoselvityksessä selvästi osoitettuja resursseja, tieto- ja viestintäteknologian opetusta ei koulujen ja

oppilaitosten säästöpainneiden vuoksi useinkaan voida järjestää “ylimääräisenä” oppiaineena.

Myös niin opettajien kuin opiskelijoiden tv-taitojen tasossa olevat huomattavat erot tuovat haasteita taitojen vaatimustason asettamiseen. Sosiaalisen median ja tieto- ja viestintätekniikan avulla olisi hyvä saavuttaa uuden tuntijakoselvityksen mukaisia tavoitteita oppiaineiden yhdistämisestä ja kokonaisuusien paremmasta hallinnasta. Kouluille ja oppilaitoksille olisi siksi pidemmän päälle hyödyllistä järjestää koulutusta opiskelijoille tieto- ja viestintätekniikasta. Koulutus olisi erityisen hyödyllistä niille, jotka uhkaavat jäädä taidoissa jälkeen.

Myös luottamuksen ilmapiirin kasvattamisessa kouluilla on vielä paljon opittavaa tieto- ja viestintätekniikan osalta. Liian usein koulujen teknologista infrastruktuuria rakennetaan mahdollisten uhkakuvien varaan. Koulut rakentavat epäluottamusjärjestelmiä, joissa varaudutaan niin ulkoisiin uhkiin kuin siihen, mitä kaikkea oppilaat saattaisivat tehdä väärin.

5.3 Uusia toimintamalleja sosiaalisen median avulla

Sosiaalinen media mahdollistaa kouluille monenlaisia uusia toimintamalleja. Esimerkiksi käänteinen luokkaopetus on oppilaiden autonomiaa lisäävä toimintatapa, jossa perinteisen luokkaopetuksen ja kotona tapahtuvan itseopiskelun sisällöt vaihtavat paikkaa keskenään (<http://blogi.somy.fi/helpoin-tapa-kantaa-maailmaa-harteillaan-on-s/>). Luokan edessä tapahtuvan opetuksen korvaaminen video- ja muulla itseopiskelumateriaalilla antaa oppilaille ja opiskelijoille omaa tilaa ja aikaa omaksua asia heille luontaisella tavalla. Samalla luokassa käytetty aika vapautuu merkitykselliseen työskentelyyn, jossa uutta asiaa voidaan omaksua yhdessä luokkatovereiden kanssa ja opettaa toinen toista. Opettajalle jää rooli ennen kaikkea oppimisen fasilitaattorina ja eniten tukea tarvitsevien kannustajana.

Käänteistä luokkaopetusta on alettu hyödyntää opetuksessa Suomessakin, varsinkin lukioissa. Khan Academyn tapa opettaa matematiikkaa on otettu käyttöön esimerkiksi Karjaalla (<http://blogi.somy.fi/verkko-opetuksen-suitsutetuini-nimi-khan-acade/>). Suomalaisten opettajien tapa omaksua uudet tieto- ja viestintätekniikan mahdollistamat opetusmenetelmät näyttää olevan hyvin pragmaattinen. Asioita sovelletaan omassa kontekstissa tavalla, joka palvelee pedagogisia pyrkimyksiä. Opetus on osittain käänteistä: pääkohdat saatetaan edelleen opettaa perinteisesti, mutta jotkin osat aiemmasta frontaaliopetuksesta tallennetaan itseopiskeluaineistoksi.

Kehittämishankkeissa nousi esiin erilaisia toimivia ratkaisumalleja sosiaalisen median käyttöönoton ongelmien voittamiseen. Niitä yhdistää oppilaiden osallistaminen ja sitouttaminen jo kehittämisvaiheessa sekä opettajien rohkeus hypätä osaamattomuuden pelon yli. Esimerkiksi Meidän koulu -hankkeessa lähdettiin alkuvaiheen kankeuden jälkeen rohkeasti tekemään, vaikka taidot koettiin vielä hyvin vähäisiksi (Rinne 2013). Toimeen

tarttumisen, yhdessä tekemällä oppiminen ja opettaminen toivat onnistumisen tunteita koko kouluyhteisölle, mikä vahvisti entisestään halua kehittää sosiaalisen median käyttöä osana opetusta. Vaihtoehtona koettiin epävarmuuden tuoma suunnittelun ja valmiiksi tekemisen tarve, jolloin moni asia olisi jäänyt oppimatta tai kokonaan tekemättä (ks. http://www.youtube.com/watch?v=kJhk_ISR2us).

Toinen toimiva, toimintaa käynnistävä lähestymistapa oli antaa opettajille kevyt työtäisy tiettyyn suuntaan ja paljon vapauksia toteutukseen. Erään Koulu 3.0 -osahankkeen alussa harjoittelukoulun luokka sai hankkia valintansa mukaan miniläppärin ja video- tai still-kameran. Lisäksi kehittämishankkeeseen osallistuville opettajille varattiin budjettiin pieni osuus dokumentoinnille. Laitteita sai soveltaa opetukseen, koulun ja kodin väliseen viestintään tai vaikkapa oppilaskunnan toiminnan tukemiseen, kunhan työskentely dokumentoituisi malliksi. Lopulta hankkeeseen osallistui yli 40 opettajaa ja 1000 oppilasta. Hankkeiden tarkkaa toteutustapaa ei rajattu, vaan osallistuville opettajille annettiin runsaasti luovuuden edellyttämää vapautta. Blogien, wikien, podcastien ja tube'ien käytöstä saatiin rohkaisevia kokemuksia, ja hankkeen kautta tarjottiin usealle opettajalle edes pieniä resursseja olla mukana kehitys- ja kokeilutyössä. Huomattavaa myös oli, etteivät opettajat tarvitse suurta sykäystä ollakseen valmiina kehitystyöhön.

Sosiaalinen media mahdollistaa paremmin myös pääsyn autenttisiin oppimisympäristöihin sekä suoran yhteyden opittavaa asiaa hallitseviin asiantuntijoihin. Se voi myös osaltaan tuoda esille uusia vahvuuksia, jotka eivät tule perinteisillä tavoilla näkyviksi. Esimerkiksi Renkomäen koulussa oppilaiden autonomiaa tuetaan yksinkertaisilla säännöillä (ks. http://www.youtube.com/watch?v=R_nGM8fex9k). Koulussa oppilaat saavat erivärisillä kulkukorteilla vapauksia. Suurimmat vapaudet saa vihreällä kortilla, jolla saa luvan poistua koulun alueelta läheiseen kirjastoon. iPadit kulkevat lasten mukana niin lähiluonnossa kuin liikuntatunnillakin tukemassa itsenäistä asioiden opiskelua. Renkomäki osaltaan viitoittaa nousevaa koulun kasvatuskulttuuria, joka perustuu luottamukseen oppijaa kohtaan. Maailman muuttuessa yhä verkostomaisemmaksi ja yhä kompleksisemmaksi tiukkaan kontrolliin perustuvat toimintavat eivät yksinkertaisesti toimi. Jäljelle jää vain luottamus yksilön kykyyn itseohjautua ja tuohon itseohjautuvuuteen kasvattaminen.

Luottamus on keskeinen osa autonomista ilmapiiriä. Edward Deci ja Richard Ryan (1985) kuvaavat itsemääräytymisteoriassa autonomisen ilmapiirin ruokkivan ihmisen luontaista uteliaisuutta, leikkisyyttä, kiinnostusta ja itseohjautumista. Kun ihminen saa hänelle itselleen sopivissa ja turvallisissa rajoissa itse vaikuttaa tapoihin, joilla hoitaa omat tehtävänsä, hänestä tulee myös motivoituneempi ja sitoutuneempi yhteisön jäsen. Lieventämällä kontrollia mutta samalla kuitenkin säilyttäen turvalliset rajat voidaan kasvattaa yhteisön sääntöihin paremmin sitoutuneita lapsia. Luopumalla liiasta konrollista saamme sen mistä luovomme - nuoret kasvavat vahvemmin yhteisön sääntöihin ja hyväksyvät ne enemmän omikseen.

Koordinointihankkeen aikana havaittiin, että koulujen asenteet sosiaalisen median käyttöä kohtaan ovat hiljalleen muuttuneet. Haasteita halutaan monessa paikassa selvittää

aktiivisesti ulkopuolisten asiantuntijoiden ja kouluttajien avulla. Koordinointihanke on voinut olla tässä apuna järjestämällä koulutuksia ja webinaareja ja nostamalla esille hyviä käytänteitä.

5.2 Opettajan rooli muutoksen pyörteessä

Vaikka sosiaalista mediaa ei siis tule tulkita vain tai edes ensisijaisesti tieto- ja viestintäteknologiaksi, sosiaalisen median palvelut on kuitenkin toteutettu tieto- ja viestintäteknologisille alustoille ja niitä käytetään tieto- ja viestintäteknologian välinein. Oppimisen välineet ovat yhä enemmän mobiililaitteita, joita käytetään avoimissa langattomissa verkoissa. Myös opiskelijoiden omia laitteita aletaan hyödyntää oppimisen välineinä, ja oppimateriaalit ovat siirtymässä digitaaliseen muotoon. Opiskelussa käytettävät ohjelmistot, yhteisöpalvelut, tietojen tallentamispalvelut jne. on toteutettu usein pilvipalveluiksi. Tieto- ja viestintäteknologian monipuolinen hyödyntäminen oppimisessa mahdollistaa mm. ajasta ja paikasta riippumattoman opiskelun.

Sosiaalisen median ja yleensäkin tieto- ja viestintäteknologian pedagogista hyödyntämistä voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta: miten opettajat käyttävät palveluja ja välineitä omassa opetuksessaan ja miten oppilaat käyttävät niitä omassa oppimisessaan. Opettajavetoisessa työskentelyssä mahdollisuus valita ja hallita käytettävät palvelut ja välineet, toimintatavat ja sisällöt on opettajalla, kun taas oppilaslähtöisessä työskentelyssä opettaja antaa oppilaille enemmän tai vähemmän autonomiaa niiden valintaan. Oppimisen näkökulmasta sosiaalisen median välineitä ja toimintamalleja yhdistää niiden kyky lisätä oppijan autonomiaa omassa oppimisessaan. Sosiaalinen media lisää niin yksilöiden kuin ryhmienkin liikkumavaraa, rytmitystä, vaihtoehtoisia tapoja, ympäristöjä ja sisältöjäkin, joiden varassa oppiminen voi tapahtua.

Sekä opettajavetoisessa että oppilaslähtöisessä toteutuksessa on omat etunsa ja haittansa. Jos palvelujen ja välineiden käyttö on opettajavetoista, opettaja voi hallinnoida välineitä ja dokumentteja itse, esimerkiksi luomalla oppilaiden puolesta tarvittavat dokumentit ja hoitamalla myös niiden jakamisen. Etuna on tällöin myös se, että oppilaat ovat oppiaineen opiskelun kannalta varmasti tasa-arvoisessa asemassa, koska heidän ei tarvitse osata käyttää välineitä, eikä oppitunneilla mene aikaa tekniseen säätämiseen ja uuden välineen opiskeluun. Opettaja puolestaan voi seurata kaikkien oppilaiden etenemistä tehokkaammin, kommentoida vapaasti, ja pitää paremmin aikatauluista kiinni, kun jakamisen voi lopettaa tiettyinä aikana. Haittana on kuitenkin se, etteivät oppilaat pääse kehittämään omia metakognitiivisia ja tv-taitojaan.

Jos palvelujen ja välineiden käyttö on oppilaslähtöistä, on siitä etua niin opiskelun eriyttämiseksi kuin opiskelijoiden metakognitiivisten taitojen kehittymiseksi. Oppilaat kuitenkin tarvitsevat koulutusta palvelujen ja välineiden käyttöön, jotta jokainen heistä hallitsee ainakin jonkin välineen hyvin. Jos oppilaat saavat vapaasti käyttää valitsemiaan tuotteita, myös opettajalla on tarve kouluttautua, jotta tämä osaisi käyttää useaa erilaista

palvelua. Jos itse oppiaineen opiskelu on liian riippuvaista tv-taidoista, oppilaan heikko teknologinen osaaminen kurssin aikana voi johtaa normaalia heikompaan suoriutumiseen myös oppiaineessa. Asiassa on siis monta puolta. Onko tieto- ja viestintäteknologian hallinta nykyisin muuhun opiskelutekniikkaan (metakognitio) verrattavissa, jolloin opettajan pitäisi vain todeta opiskelijalle, että opettele ja panosta tv-taitoihin? Miten paljon opiskelijoilta tulee vaatia tieto- ja viestintäteknologian käyttämistä ja toisaalta missä määrin sen käyttö voidaan sallia esimerkiksi koetilanteessa?

Opettajan rooli kouluissa on tulevaisuudessakin tärkeä, mutta se muuttuu. Tälläkään hetkellä opettaja ei ole pelkkä tiedonjakaja, mutta jatkossa opettajilla tulee olemaan entistä tärkeämpi tehtävä oppimisprosesseissa asiantuntijoina sekä oppilaiden ohjaajina ja valmentajina. Tiimiopeuttaminen, jossa usean opettajan opettajatiimi ohjaa perinteiset oppiainerajat ylittävää, projektipohjaista tai ilmiöpohjaista oppimista, on yleistymässä. Yhteisöllisen toiminnan joustavasti mahdollistavat sosiaalisen median palvelut ovat merkittävässä asemassa niin oppilaiden kuin opettajienkin työskentelyssä. Opettajien täydennyskoulutus on erittäin tärkeää pedagogisessa kehittämisessä. Nopeasti muuttuva maailma, yhteiskuntamme ja koululaitoksemme edellyttää, että täydennyskoulutus on systemaattista ja säännöllistä. Myös yksittäistä opettajaa lähellä olevat tukijärjestelmät kuten vierikouluttajat ja eTutorit ovat tärkeitä osaamisen luomisessa ja ylläpitämisessä.

Innostuneet ja asiaan perehtyneet yksittäiset opettajat ovat eräs sosiaalisen median reitti kouluihin. Haasteena yhteisön varhaisilla omaksujilla on usein muun työyhteisön eri syistä kumpuava vastustus. Koko yhteisön tulisi kuitenkin tunnustaa, että nämä pioneerit ovat kaikkien etu, ja tukea kehittämistyötä. Erityisesti koulun johdon tulisi poistaa esteitä ja nostaa onnistumisia rohkeasti esiin, mutta samalla varoa omimasta niitä. Esimerkki merkittävästä pioneerityöstä on Rantakylän koulussa Mikkelissä luokanopettaja Mari Muinosen tekemä pedagoginen kehittämistyö. Viidennen luokan opetuksessa oppilaat käyttävät hyvin vapaasti eri välineitä ja ympäristöjä omien oppimateriaalien tuottamiseen ja tehtävien tekemiseen. (<http://www.youtube.com/watch?v=-U6v16t3GQo>). Tulokset ovat olleet lupaavia, sillä oppilaiden motivaatio on kasvanut, kouluviihtyvyyys parantunut ja toiminnallisen mediakasvatuksen osuus kasvanut luonnollisesti.

5.5 Sosiaalinen media ja koulun tulevaisuus

Koordinointihankkeessa toteutetussa eDelfoi-menetelmällä toteutetussa tulevaisuus-katsauksessa (Hintikka 2014b) on selvitetty erilaisia nousevia trendejä ja niiden mahdollisia vaikutuksia yleissivistävän opetukseen Suomessa vuonna 2023 Internetin ja sosiaalisen median näkökulmasta.

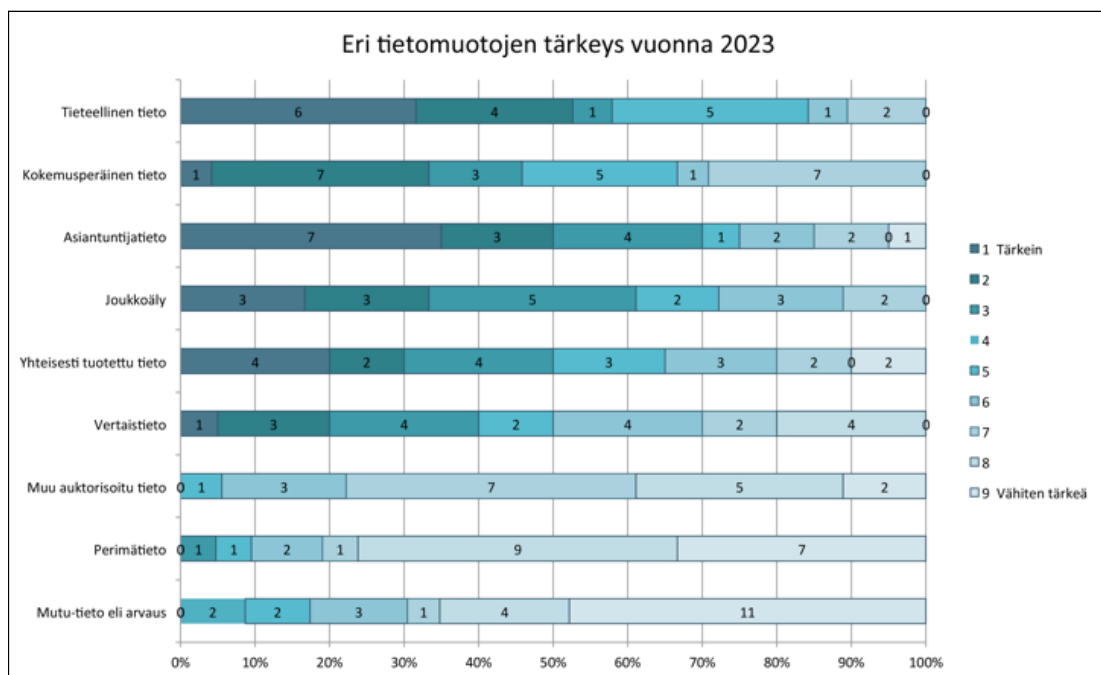
Eräs tulevaisuus-katsauksessa esiin noussut trendi on oppimisen epävirallistuminen. Asiantuntijoiden mukaan koulun arkeen ja koulutuspolitiikkaan vaikuttavat vuorovaikutussuhteet olisivat selvästi muuttumassa Suomessa (kaavio 1). Asiantuntijat näkevät nykytilanteessa neljä selkeää ja kiinteässä vuorovaikutuksessa olevaa osa-aluetta,

Toinen tulevaisuuskatsauksessa esiin tullut mielenkiintoinen trendi koskee tietokäsityksen muuttumista. Informaation tuottaminen ja jakaminen olivat pitkään hitautensa ja kalleutensa vuoksi koulutettujen asiantuntijoiden yksinoikeus. Internet kuitenkin mullisti informaation ja tiedon auktorisoidun tuotannon ja jakamisen laskemalla sen kustannukset lähes nolleen uusien levityskanavien kuten foorumien, wikien ja omakustanteisten kirjojen avulla. Pisimmilleen vietyä Wikipedia on romauttanut kaupallisten monikymmenosaisten tietosanakirjojen markkinat. Internet on myös mahdollistanut informaation vertais-tuotannon datankeruusta analyysiin ja uuden tiedon muodostamiseen kokemuseräisesti. Esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on käynyt jo vuosia asemasotaa karppaajia eli vähähiilihydraattisen ruokavalioiden kannattajia vastaan, jotka eivät tunnusta THL:n esittämiä kansainvälisiä tutkimuksia vaan argumentoivat niitä vastaan itse hyväksymillään tutkimuksilla, omilla havainnoillaan ja tuloksillaan empiirisistä ruokavaliokokeiluista (Hintikka 2013a).

Asiantuntijoiden arvioiden mukaan vuonna 2023 suuri osa auktorisoidun tiedon eri muodoista ovat edelleen arvostettuja kuten tieteellinen ja asiantuntijatieto oppimateriaalien tuotannossa ja käytössä. Huomattavaa kuitenkin on kokemuseräisen eli yksilön itsensä tuottaman tiedon sekä joukkoälyn eli yhteisen fasilitoidun orgelmanratkaisun arvostus. Vahvasti tulkiten näitä arvioita voisi koulujen kannalta ajatella niin, että oppilaita kannustettaisiin erilaisilla pedagogisilla lähestymistavoilla omakohtaiseen tiedon tuottamiseen ja ymmärtämiseen. Joukkoälyn kannalta opettaja voisi toimia enemmän kuraattorina ja ohjaavana ammattilaisena oppilaiden ja opiskelijoiden tuottaessa itse oppimateriaaleja ja muodostaessa merkityksiä kollektiivisesti oppimisprosessissaan.

Kaavio 2: Asiantuntijoiden kollektiivinen käsitys erilaisten tietomuotojen merkityksestä koulujen ja oppilaitosten opetuksen kannalta vuonna 2023.

Yleissivistävää peruskoulutusta asiantuntijat pitivät vastaisuudessakin toivottavana ja todennäköisenä Suomessa. Yleissivistyksen ylläpitämisessä on kuitenkin 2020-luvulla joitain ongelmia. Ensimmäinen näistä koskee yleissivistyksen käsitteen rajausta. Aiemmin ihmiskunnan kulttuuriset ja tieteelliset tuotokset olivat vähäisempiä ja helpommin rajattavissa Shakepearesta Newtoniin. Yksistään tieteellisen tiedon määrä kuitenkin lisääntyy räjähdysmäisesti. Mistä löytyvät lähitulevaisuuden määrittelijät ja menetelmät arvioida kuuluvatko esimerkiksi uudet Nobel-palkitut tai TEDx-puhujat yleissivistykseen, ja miten niitä opetetaan? Entä kulttuurin klassikot tai ammatteihin sivistävät klassikot? Yleissivistys ei ole enää yksiselitteisesti määriteltävissä tai haarukoitavissa aiempaan tapaan laajan tarjonnan vuoksi.

Toinen ongelma koskee länsimaisten yhteiskuntien tuottaman tiedon taipumusta tuottaa samanaikaisesti sekä tiedon uusia osa-alueita että olemassaolevien alueiden syventävää ja erikoistunutta tietoa. Jälkimmäistä voidaan edistää esimerkiksi ammattiopinnoissa, mutta edellisen integrointi edellyttäisi uudentyypistä ajattelua jo kouluissa. Tieteellisen tiedon määrän on arveltu 2020-luvulla kaksinkertaistuvan parin vuoden välein. Olisivatko esimerkiksi biohakkerointi, datan viljely, dramaturgia ja käsikirjoittaminen tai peli- ja tekoälyohjelmointi hyödyllisiä osa-alueita peruskoulutuksessa? Vaikka yleissivistyksen tavoitteesta ei sinänsä tarvitse tinkiä vuonna 2023, miten tunnistamme yleissivistyksen elementit ja käytännön sisällön vuonna 2023?

Lähteet ja kirjallisuutta

Lähteinä käytetty kirjallisuus

Aalto, T. & Uusisaari, M. Y. 2009. Nettiä. Sosiaalisen median maailmat. Helsinki: BTJ Kustannus.

Armstrong, J. & Franklin, T. 2008. A review of current and developing international practice in the use of social networking (Web 2.0) in higher education. Saatavilla verkossa: [http://www.franklin-consulting.co.uk/LinkedDocuments/the use of social networking in HE.pdf](http://www.franklin-consulting.co.uk/LinkedDocuments/the%20use%20of%20social%20networking%20in%20HE.pdf)

Boulos, M., Maramba, I. & Wheeler, S. 2006. Wikis, Blogs and Podcasts: A next generation of web-based tools for virtual collaborative clinical practice and education. BMC Medical Education, 6, 41. Saatavilla verkossa: <http://www.biomedcentral.com/1472-6920/6/41>

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Määräykset ja ohjeet 2010:27. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla verkossa: http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf

Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1985). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. New York: Plenum Publishing Co.

Ferdig, R. 2007. Examining social software in teacher education. Journal of Technology and Teacher Education, 15, 1, 5-10.

Hintikka, Kari A. (2013a). Peer Collected Open Data. Teoksessa K. Braybrooke, J. Nissilä & T. Vuorikivi. The Open Book. Lontoo: GB Litho. 21-26. Saatavilla verkossa: http://issuu.com/finnish-institute/docs/theopenbook_issuu_final.

Hurme, T.-R., Nummenmaa, M. & Lehtinen, E. 2013. Lukiolainen tieto- ja viestintäteknikan käyttäjänä. Raportit ja selvitykset 2013:11. Opetushallitus. Saatavilla verkossa: http://www.oph.fi/download/152369_lukiolainen_tieto_ja_viestintateknikan_kayttajana.pdf.

Jakku-Sihvonen, R. & Heinonen, S. 2001. Opiskelija-arviointi. Teoksessa R. Jakku-Sihvonen & S. Heinonen (toim.) Johdatus koulutuksen uudistuvaan arviointikulttuuriin. Arviointi 2/2001. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Saatavilla verkossa: http://www.oph.fi/download/115515_johdatus_koulutuksen_uudistuvaan_arviointikulttuuriin.pdf

Kalliala, E. & Toikkanen, T. 2012. Sosiaalinen media opetuksessa. Uudistettu painos. Helsinki: Finn Lectura.

Kaplan, A. M. & Haenlein, M. 2010. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social media. *Business Horizons* 53, 59-68.

Kiilakoski, T. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. *Muistiot* 2012:6. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla verkossa:
http://www.oph.fi/download/144743_Koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_2.pdf

Kolb, D. A., Rubin, I. M. & McIntyre, J. M. 1974. *Organizational Psychology: A Book of Readings*. Englewood, NJ, USA: Prentice-Hall.

Koskinen, M. 2013d. Miten sosiaalista mediaa on yritetty määritellä? Seikkailuja Somen ihmemaassa -blogi. 8.5.2013. Saatavilla verkossa:
<http://somesekkailuja.blogspot.fi/2013/05/miten-sosiaalista-mediaa-on-yritetty.html>.

Koskinen, M. 2013e. Sosiaalisen median subjektiivinen määritelmä – onks sulla kans? Seikkailuja Somen ihmemaassa -blogi. 8.5.2013. Saatavilla verkossa:
<http://somesekkailuja.blogspot.fi/2013/05/sosiaalisen-median-subjektiivinen.html>.

Lietsala, K. & Sirkkunen, E. 2008. Social media. Introduction to the tools and processes of participatory economy. Tampereen yliopisto. Hypermedia Laboratory Net series 17. Saatavilla verkossa: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/65560>

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003. Määräys 33/011/2003. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla verkossa:
http://www.oph.fi/download/47345_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2003.pdf

Nousiainen, L. & Piekkari, U. 2007. Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu: toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2007:32. Helsinki: Opetusministeriö. Saatavilla verkossa:
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2005/osallistuva_oppilas_yhteisollinen_koulu

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Määräys 1/011/2004, Määräys 2/011/2004 & Määräys 3/011/2004. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla verkossa:
http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf

Pönkä, H., Impiö, N. & Vallivaara, V. (toim.) 2012. Sosiaalisen median opetuskäyttö. Oppimisen teoriaa ja kokemuksia DevelOPE-hankkeesta. Oulun yliopiston oppimateriaalia. Didascalica Universitatis Ouluensis. Kasvatustiede E 4. Oulun yliopisto.

Silander, P., Ryymin, E. & Mattila, P. (toim.) 2012. Tietoyhteiskuntakehityksen strateginen johtajuus kouluissa ja opetustoimessa. Helsingin kaupungin opetusviraston mediakeskus. Saatavilla verkossa: <http://tinyurl.com/tomut-julkaisu-2012>

Snyder, I. 1998. Beyond the hype: reassessing hypertext. Teoksessa I. Snyder (toim.) Page to screen. Taking literacy into the electronic era. Lontoo: Routledge, 125-143.

Sosiaalisen median opetuskäytön suositukset (2012). Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla verkossa:

http://www.oph.fi/download/140104_sosiaalisen_median_opetuskayton_suosituksset.pdf

Rongas, A. (2010). Mikä ihmeen sosiaalinen media? Sosiaalinen media oppimisen tukena. Opetushallitus. Saatavilla verkossa: <https://sites.google.com/site/sosiaalinenmedia/>

Koordinointihankkeen julkaisut

Hintikka, K. A. 2013b. Social media and Finnish general education in the year 2013. SeOppi-lehti 3/2012, 18-19. Suomen Oppimiskeskus ry. Saatavilla verkossa: <http://www.slideshare.net/eOppimiskeskus/seoppi-32013>

Hintikka, K. A. 2013c. Social Media and Finnish General Education in the Year 2013. Online Educa Berlin. 19th International Conference on Technology Support Learning and Training. Book of Abstracts. Berliini, Saksa: ICWE GmbH. 13-14. Esitysdia saatavilla verkossa: <http://www.slideshare.net/ubiq/eob2013-somy2013preliminaryresults131202hintikka>.

Hintikka, K. A. 2014a. Internet, sosiaalinen media ja yleissivistävä opetus vuonna 2014. Foorumiesitys Interaktiivinen tekniikka koulutuksessa (ITK 2014) -konferenssissa. Saatavilla verkossa: <http://www.itk.fi/2014/ohjelma/foorumi/657>.

Hintikka, K. A. 2014b. Tulevaisuuden oppiminen - sosiaalinen media ja yleissivistävä opetus Suomessa vuonna 2014. Tutkimusraportti. Julkaistaan huhtikuussa 2014. Otavan Opisto, Mikkelin kaupunki.

Kalliala, E. 2013. Suomen pedagogisia malleja ja oppimistuloksia. Sosiaalinen media yleissivistävässä koulutuksessa -blogi, 23.8.2013. Saatavilla verkossa: <http://blogi.somy.fi/somen-pedagogisia-malleja-ja-oppimistuloksia/>

Koskinen, M. 2012. Internet-palvelujen ja sosiaalisen median käyttö yleissivistävän koulutuksen oppilaiden keskuudessa. Tutkimusraportti. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto. Saatavilla verkossa: <http://bit.ly/1dfIOjf>

- Koskinen, M. 2013a. Sosiaalinen media oppimisympäristöissä: pedagogisia ja toiminnallisia malleja oppilaiden aktivointiin ja aktiiviseen oppimiseen. Raportti. Jyväskylän koulutuskuntayhtymä. Saatavilla verkossa: <http://t.co/ZNWTYnDc41>
- Koskinen, M. 2013b. Oppimisympäristöjen monet kasvot. Teoksessa T. Heino (toim.) Kokemukset kiertoon – ideoita oppimisympäristöjen kehittämiseen. Oppaat ja käsikirjat 2013:8. Tampere: Opetushallitus. 174-182. Saatavilla verkossa: http://www.oph.fi/download/153505_kokemukset_kiertoon_2.pdf.
- Koskinen, M. 2014. Advancing Students' Skills and Capabilities for Life-Long Learning with a Personal Learning Environment. Ilmestyy marraskuussa 2014 Suomen kasvatustieteellisen seuran julkaisusarjassa teoksessa H. L. T. Leikkainen, M.-K. Lerkkanen & J. Moate (toim.) Education for future well-being and teaching excellence. Proceedings of the FERA 2013 Conference.
- Koskinen, M. & Venäläinen, V. 2013. Promoting the Use of Social Media in Finnish General Education. Tiivistelmäartikkeli ja posteriesitys. Proceedings of the European Distance and E-Learning Network 2013 Annual Conference, Oslo, Norja. Saatavilla verkossa: <https://docs.google.com/file/d/0B0rp9cxkNTsaZXZTR052S2pNa1k/>
- Oksanen, K. 2012. Valtakunnallisen sosiaalisen median opetuskäytön kartoituksen tuloksia. Tutkimusraportti. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto. Saatavilla verkossa: http://bit.ly/somy_tutkimus_2012
- Oksanen, K. & Koskinen, M. 2012. Sosiaalisen median opetuskäyttö. Teoksessa M. Kankaanranta, I. Mikkonen & K. Vähähyppä (toim.) Tutkittua tietoa oppimisympäristöistä. Tieto- ja viestintätekniikan käyttö opetuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2012:13. Helsinki: Opetushallitus. 57-71. Saatavilla verkossa: http://www03.edu.fi/aineistot/oppimisymparistot/tutkittua_tietoa_oppimisymparistoista_VERKKO.pdf
- Rinne, J. 2013. Sosiaalinen media opitaan yhdessä. Teoksessa T. Heino (toim.) Kokemukset kiertoon - ideoita oppimisympäristöjen kehittämiseen. Tampere: Opetushallitus. 31-34. Saatavilla verkossa: http://www.oph.fi/download/153505_kokemukset_kiertoon_2.pdf.
- Sairanen, J. 2013. Passiivisesta oppijasta aktiiviseksi toimijaksi. Teoksessa T. Heino (toim.) Kokemukset kiertoon - ideoita oppimisympäristöjen kehittämiseen. Tampere: Opetushallitus. 132-138. Saatavilla verkossa: http://www.oph.fi/download/153505_kokemukset_kiertoon_2.pdf.

Venäläinen, V. 2013. Kohti autonomista oppimista. Teoksessa T. Heino (toim.) Kokemukset kiertoon - ideoita oppimisympäristöjen kehittämiseen. Tampere: Opetushallitus. 121-129. Saatavilla verkossa:
http://www.oph.fi/download/153505_kokemukset_kiertoon_2.pdf.

Muuta kirjallisuutta

Beetham, H. & Sharpe, R. 2007. Rethinking Pedagogy for a Digital Age. Designing and delivering e-learning. New York, NY: Routledge.

Dalsgaard, C. 2008. Social networking sites: Transparency in online education. EUNIS 2008, VISION IT - visions for use of IT in higher education, European University Information Systems. Aarhus University, Tanska. Saatavilla verkossa:
<http://eunis.dk/papers/p41.pdf>

Dixon, B. J. 2012. Social media for school leaders. A comprehensive guide to getting the most out of Facebook, Twitter, and other essential web tools. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Graham, C. R. 2006. Blended learning systems: definition, current trends, and future directions. Teoksessa C. J. Bonk & C. R. Graham (toim.) Handbook of blended learning: Global perspectives, local designs. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing.

Hoffman, E. 2009. Social Media and Learning Environments: Shifting Perspectives on the Locus of Control. Education, Technology & Social Media, 15, 2. Saatavilla verkossa:
<http://ineducation.ca/index.php/ineducation/article/view/54/532>

Kuiper, E., Volman, M. & Terwel, J. 2005. The web as an information resource in K-12 education: Strategies for supporting students in searching and processing information. Review of Educational Research, 75, 3, 285-328.

Laitinen, K. & Rissanen, M. (toim.) 2007. Virtuaalisia yhteisöjä, ajatuksia ja avoimuutta – sosiaalinen media opetuksen ja oppimisen tukena. Kuopion yliopisto, Oppimiskeskus. Kuopio: Kopijyvä.

Mason, R. & Rennie, F. 2008. E-Learning and Social Networking Handbook. Resources for Higher Education.

Minocha, S. 2009. Role of social software tools in education: A literature review. Education & Training, 51, 5-6, 353-369.

Poore, M. 2013. Using social media in the classroom. A best practice guide. Los Angeles, CA: Sage.

Räisänen, A. (toim.) Oppimisen arvioinnin kontekstit ja käytännöt. Raportit ja selvitykset 2013:3. Opetushallitus. Saatavilla verkossa:
http://www.oph.fi/download/149650_Oppimisen_arvioinnin_kontekstit_ja_kaytannot_2.pdf.

Seely-Brown, J. & Adler, P. 2008. Minds on Fire: Open Education, the Long Tail, and Learning 2.0. EDUCAUSE Review, 43, 1, 16-32. Saatavilla verkossa:
<http://www.educause.edu/ero/article/minds-fire-open-education-long-tail-and-learning-20>.

Seo, K. K. (toim.) 2013. Using social media effectively in the classroom. Blogs, wikis, Twitter, and more. New York, NY: Routledge.

Weller, M. 2009. Using learning environments as a metaphor for educational change. On the Horizon, 17, 3, 181-189. doi: 10.1108/10748120910993204.

West, J. A. & West, M. L. 2009. Using Wikis for Online Collaboration. The Power of the Read-Write Web. Jossey-Bass Guides to Online Teaching and Learning. San Francisco: Jossey-Bass.

Windschitl, M., 1998. The WWW and classroom research: What path do we take? Educational Researcher, 27, 1, 28-33.

Liite 1. Koordinoidut kehittämishankkeet

ToMuT - Toimintakulttuurin muutoksen työkalut

<http://osuketosuke.ning.com/>

Hankkeen tavoitteena on tuottaa työkaluja tulevaisuuden koulun pedagogisen toimintakulttuurin rakentamiseen. Tieto- ja viestintäteknologian pedagogisesti mielekästä ja innovatiivista opetuskäyttöä kehitetään luontevana osana oppilaitoksen toiminnan suunnittelua ja opetuksen toteutusta. Keskeistä on osaamisen kehittämisen kulttuuri sekä pedagoginen toimintakulttuuri, joka osallistuu aktiivisesti yhteiskunnan kehitykseen ja muutosprosessiin. Hankkeessa kuvattiin, toteutettiin ja levitettiin toimintamalli ja työkalut, joilla tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön sekä oppimisympäristön arviointi ja kehittäminen tulee luontevaksi osaksi oppilaitoksen normaalia toiminnan suunnittelua ja opetuksen toteutusta.

Hankkeen toteutti Helsingin kaupungin opetusviraston Mediakeskus.

Y-love – yrittäjyyslukioverkosto

<http://www.peda.net/veraja/yrittajyyslukioverkosto>

Hankkeen tavoitteena on kehittää sosiaalisen median hyödyntämistä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä, yrittäjyyslukioverkoston johtamisessa ja yrittäjyyskasvatuksen pedagogisten toteutustapojen sekä parhaiden käytänteiden kehittämisessä, oppilaitosten markkinoinnissa, viestinnässä ja lukioiden toiminnan näkyväksi tekemisessä sekä uudenlaisen yhteisöllisyyden synnyttämisessä.

Hankkeen toteuttajina oli useita eri lukioita. Koordinoijina toimivat Voionmaan lukio Jyväskylästä sekä Muuramen lukio Muuramesta.

Julkaisu: http://issuu.com/timoilomaki/docs/a4_y-love-taitto

POPO - joustavat opintopolut yhteisöllisillä verkostoportfolioilla

<http://popo.meke.wikispaces.net/>

Hankkeen tavoitteena luoda lukioille edellytykset tarjota joustavia opintopolkuja yhteisöllisellä verkostoportfoliolla sekä luoda uusia, vaihtoehtoisia opiskelu- ja arviointikäytänteitä yhdistäen eri formaalit ja informaaliset oppimisympäristöt oppijan eheään oppimisprosessiin. Hankkeessa painotetaan myös pedagogisen toimintakulttuurin uudistamista, mikä näkyy uusina, vakiintuneina pedagogisina työtapoina mm. läpäisyn edistämiseksi ja keskeyttämisen vähentämiseksi. Formaalien ja informaalien oppimisympäristöjen monimuotoista hyödyntämistä kehitetään käyttämällä yhteisöllistä verkostoportfoliota ja lisätyn todellisuuden sovellutusta pedagogisena työkaluna.

Hankkeen toteutti Helsingin kaupungin opetusvirasto.

Kulkuri - ulkomailla asuvan oppilaan verkkokoulu

<http://www.peda.net/veraja/kulkuri>

Hankkeen tavoitteena on verkko-opiskelukäytäntöjen kehittäminen ja verkko-oppimateriaalin luominen ulkomailla asuvien, perusopetusikäisten oppilaiden etäopetukseen ja laaja verkostoituminen muiden verkko-opetusta kehittävien yhteisöjen kanssa. Hankkeessa luodaan ulkomailla asuvien suomalaisten perusopetusikäisten oppilaiden oma verkkokoulu, joka hyödyntää monipuolisesti sosiaalisen median työkaluja ja uusia pedagogisia lähestymistapoja.

Hankkeen toteutti Kansanvalistusseura.

Tää on mun juttu - elämänhallintataitojen opettaminen alakoulussa

<http://www.peda.net/veraja/raahe/kehittaminen/oppimisymparisto/munjuttu>

Hankkeen tavoitteena on löytää uusia tieto- ja viestintäteknologiaa ja sosiaalista mediaa hyödyntäviä opetuskäytänteitä, jotka ohjaavat alakoulun oppilasta tutkimalla ja omaa oppimistyyliään hyödyntäen hankkimaan tietoa oman elämänsä hallintaan liittyvistä ilmiöistä. Oppilas tuottaa digitaalista oppimispäiväkirjaa, oppii uusia kansalaistaitoja ja saa mallin osallisuudestaan muuttuvassa yhteiskunnassa. Painopisteinä ovat yhteisöllisyys, luokka-astekohtaisten rajojen rikkominen ja elinikäinen oppiminen. Opetusryhmät muodostetaan joustavasti, opetustiloja käytetään tehokkaasti ja oppimisympäristö laajennetaan koulutilojen ulkopuolelle. Hankkeessa käytetään langatonta esitystekniikkaa ja pedagogista mediasuunnittelua ja etsitään ratkaisuja langattomien laitteiden ylläpitoon ja hallintaan.

Hankkeen toteutti Jokelan koulu Raahesta.

Lukio 3.0 Nyt! - yhteisöllisempää lukiokoulutusta

<http://www.lukio3.fi/>

Hankkeen tavoitteena on syventää lukioiden ja niiden opettajien välistä yhteistyötä sosiaalisen median työvälinein ja menetelmin, ehkäistä digisyrjäytymistä ja vastata opettajien tarpeeseen luoda sellaisia oppimisympäristöjä ja käyttää sellaisia työmenetelmiä, joista opiskelijalle on hyötyä aktiivisena kansalaisena. Tavoitteena on rakentaa ja mallintaa lukiokoulutukseen uusi toimintakulttuuri, joka hyödyntää kollektiivista oppimista, tiedon jakamista ja tiedon yhteistä prosessointia. Hankkeen aikana opiskelijat kokoavat oman henkilökohtaisen oppimisympäristön (PLE) ja opettajat henkilökohtaisen opettamisympäristön (PTE).

Hankkeen toteutti Porin kaupunki.

eJuttu - verkkolehtijulkaisualusta kouluille

<http://www.saimaanmediakeskus.fi/Hankkeet/Ejuttu.iw3>

Hankkeen tavoitteena on kehittää koulutyöskentelyyn sopiva monimediainen julkaisualusta, jossa voidaan julkaista oppilaiden tekstejä, kuvia, äänitteitä sekä videoita. Koulut voivat käyttää julkaisualustaa koulun ajankohtaisten uutisten ja tapahtumien viestimiseen tai projektien julkaisuun. Oppilaat saavat vaivattomasti koulussa tehdyt tuotoksensa näkyviin Internetissä ja hallinnoivat julkaisu ympäristöä ja sen sisältöä itse. Julkaisualusta yhtenäistää ja selkeyttää käytäntöjä ja poistaa sosiaalisen median toimintaympäristöille tyypillisen monien käyttäjätunnusten ongelman.

Hankkeen toteutti Saimaan mediakeskus Lappeenrannasta.

eMolla - mediataidot esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa

<http://molla.ejuttu.fi/>

Hankkeen tavoitteena on tuottaa varhaiskasvatukseen verkkomateriaalia, joka soveltuu lapsille, jotka eivät osaa lukea tai ovat juuri lukutaidon kynnyksellä. Lisäksi hankkeella tavoitellaan edellä mainitun materiaalin ja päiväkotien itse tuottaman materiaalin julkaisu ympäristöä, joka ei edellytä lukutaitoa tai perinteisen verkkosivun kaltaista vaativaa käden ja silmän yhteistyötä. Keskeisiä verkkomateriaaleja ovat varhaiskasvatussuunnitelman mukaiset orientaatio-oppimateriaalit, oppimispelit ja animaatiot, jotka suunnitellaan toimiviksi kehitetyssä eMolla-toimintaympäristössä ja joiden aiheet ja sisällöt tulevat lasten arjesta. Uudella medialla ja mobiililaitteilla tuotetaan elämyksellistä, kokemuksellista, toiminnallista oppimista.

Hankkeen toteutti Saimaan mediakeskus Lappeenrannasta.

mOppijat - mobiilit oppijat ja pelillisuus oppijälähtöisissä verkko-oppimisympäristöissä

<http://www.peda.net/veraja/moppijat>

Hankkeen tavoitteena on ottaa käyttöön ja kehittää edelleen verkkotyötapoja ja oppimisympäristöjä, jotka tukevat oppijälähtöisyyttä ja PLE-ajattelua, laajoja, oppiainerajat ylittäviä prosesseja sekä informaalia ja elämänlaajuista oppimista. Hankkeessa myös luodaan pedagogisen yhteisöpalvelun avulla uusia yhteistyömuotoja ja -malleja koulun ja kodin välillä, edistetään koulujen ja oppilaitosten verkostoitumista oppilaitos- ja kuntarajojen yli sekä vertaisoppimisen ja jaetun asiantuntijuuden toimintakulttuurin kehittymistä oppilaitoksessa ja oppijoiden roolia asiantuntijoina esim. teknologian käyttöön liittyvissä kysymyksissä. Pelillisiä työtapoja ja työkaluja kehitetään omien oppimistavoitteiden ja oppimisprosessien seuraamiseen sekä oppimisen (itse)arviointiin osana oppijälähtöisiä oppimisen ympäristöä ja oppijan henkilökohtaista oppimisympäristöä. Hankkeessa myös hyödynnetään oppijoiden omia henkilökohtaisia sekä oppilaitoksen mobiililaitteita, joiden avulla oppija voi laajentaa omaa oppimisen ympäristöään ja edistää monipuolista oppimista koulurakennuksen ulkopuolella.

Hankkeen toteuttivat yhteistyössä Kuopion ja Lahden opetustoimet, Jyväskylän koulutus-
kuntayhtymä ja Jyväskylän yliopisto.

Liikkeelle! - tutkivan ja yhteistoiminnallisen oppimisen verkkopalvelu

<http://www.liikkeelleymparisto.fi/>

Hankkeen tavoitteena on kehittää erityisesti yläkoulujen ja lukioiden opetusta ja tuottaa opettajille ja koulu yhteisöille verkkopalvelu, joka tarjoaa käytännön työkaluja koulun rakenteiden, toimintakulttuurin ja opetusmenetelmien uudistamiseen: toimintamallin, menetelmiä ja toimintaideoita sekä yhteistoiminnallista ja tutkivaa oppimista tukevan verkko-oppimisympäristön. Pedagogisia lähtökohtia ovat peruskoulun ja lukion valtakunnalliset opetussuunnitelmat, oppiminen autenttisessa ympäristössä ja tieto- ja viestintäteknologian pedagoginen, innovatiivinen käyttäminen. Hankkeessa tuotetaan yhteisöllinen oppimisympäristö, kehitetään paikkatiedon tuottamista ja soveltamista eri aineiden opetuksessa, arvioidaan mobiileja oppimissovelluksia ja kehitetään niiden käyttöä sekä hyödynnetään gps-laitteita opetuksessa. Oppimisympäristönä hyödynnetään arjen ympäristöjä ja yhteiskuntaa siten, että eri oppiaineiden välillä tehdään yhteistyötä ympäristön ilmiöiden tutkimisessa. Näin opiskelijat oppivat ymmärtämään laajoja kokonaisuuksia ja ilmiöiden välisiä riippuvuussuhteita sirpaletiedon sijaan sekä soveltamaan tietoa käytännön elämässä.

Hankkeen toteuttivat Kalajoen lukio ja Tiedekeskus Heureka.

Julkaisu: <http://liikkeelleymparisto.fi/wp-content/uploads/Liikkeelle-loppujulkaisu2012.pdf>

Ilmiöpohjainen opettaminen ja oppiminen verkossa

<http://ilmiopohjaisuus.ning.com/>

Hankkeen tavoitteena on kehittää ilmiöpohjaista opettamista ja oppimista, jolla pyritään kokonaisvaltaiseen tapaan hahmottaa ja ymmärtää ympäröivää maailmaa oppiainejakoisen ja pirstaleisen kuvan sijaan. Moniammatillisen pedagogisen tiimin toiminnan lähtökohtana on ilmiöpohjainen opetussuunnitelma ja tukena yhteistyö eri oppiasteiden, oppilaitosten, kolmannen sektorin ja työelämän kanssa. Hankkeessa kehitetään edelleen ilmiöpohjaisen oppimisen menetelmiä, haetaan uudenlaisia tapoja opiskella ja oppia ja rohkaistaan opiskelijoita entistä voimakkaammin yhdessä tekemiseen. Opiskelija suunnittelee itse ilmiön sisällön ja toteutustavat. Opiskelijalle voidaan hyväksilukea ilmiössä opiskellut asiat joustavasti eri oppiaineiden kurssi- tai osasuorituksiksi oppimäärien ollessa edelleen oppiaineisiin sidottuja. Ilmiöpohjaisen opetuksen välineinä käytetään sosiaalisen median työkaluja kuten videoneuvottelupalveluja, avointa oppimisympäristöä ja sosiaalisia kirjanmerkkejä.

Hankkeen toteutti Otavan Opisto.

Ilmiöryhmät liikkeelle - yhteiskunnan ilmiöiden tutkimista aine- ja koulurajat ylittäen

<http://oponhuone.wordpress.com/category/ilmio/>

Hankkeen tavoitteena on kehittää ainerajat ja koulun rajat ylittäviä opetuksen toimintamalleja, luovia ja oppilaslähtöisiä oppimiskokemuksia sekä kokemuksia oman oppimisen arvioinnista ja kriteeripohjaisesta arvioinnista. Oppijat muodostavat "ilmiöryhmiä" ja asettavat omalle ja ryhmän oppimiselle tavoitteet sekä suunnittelevat työskentelytavan ja järjestyksen. Perinteinen työjärjestys, luokkatila ja muu oppimisen ympäristö muotoillaan uudelleen. Oppijat tutustuvat kohteena olevaan ilmiöön pienissä työryhmissä ryhmän asettamien suunnitelmien ja osaamistavoitteiden mukaisesti. Keinoina ovat niin perinteinen tiedonhaku kuin koulurajat ylittävät yhteistyöpäivät ja työskentelytavat. Oppijat tuottavat ilmiöstä mediaa, tekstiä ym. sisältävän tuotoksen ja arvioivat oman oppimisen yhdessä opettajaohjaajan kanssa alussa asetettujen kriteerien avulla.

Hankkeen toteutti Turun yliopiston Turun normaalikoulu.

Koulu 3.0 - sosiaalisen median hyödyntäminen perusopetuksessa

<http://koulu30.blogspot.fi/>

Hankkeen tavoitteena on vahvistaa ja dokumentoida harjoittelukoulujen kentällä tapahtuvaa sosiaalisen median kokeilu-, tutkimus- ja kehitystoimintaa. Hankkeessa kootaan olemassa olevia ja luodaan uusia sosiaalisen median kokeiluprojekteja sosiaalisen median työtapapankiksi. Hankkeessa myös tutkitaan uusien tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäviä yhteistyömuotoja ja -välineitä kodin ja koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön. Sosiaalisen median välineet otetaan entistä määrätietoemmin mukaan opetusharjoittelun ohjauksen välineiksi.

Hankkeeseen osallistui useita eri harjoittelukouluja, ja sen koordinoinnista vastasi Tampereen yliopiston Hämeenlinnan normaalikoulu.

Hankeraportti: <http://www.enorssi.fi/hankkeet/koulu-3.0-julkaisu>

Koulu 3.1 - yhteisöllisen median toimivia käytänteitä jakamassa

<http://koulu31.blogspot.fi/>

Hankkeen tavoitteena on vahvistaa ja dokumentoida harjoittelukoulujen kentällä tapahtuvaa yhteisöllisen median kokeilu-, tutkimus- ja kehitystoimintaa, ja löytää pedagogisesti perusteltuja ratkaisuja yhteisöllisen median välineiden ja ohjelmistojen hyödyntämiseen. Hankkeessa jatketaan Koulu 3.0 -hankkeessa aloitettua pedagogista kehitystyötä, vahvistetaan kehitystyötä luomalla verkkotuki ja jatketaan työtapapankin rakentamista. Edelleen selvitetään, miten mm. wikit, blogit ja tubet sekä uutena ulottuvuutena tablet- ja mobiililaitteiden minipalvelut toimivat ja tuovat lisäarvoa. Hankkeessa tutkitaan ja kehitetään myös uusia tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäviä yhteistyömuotoja ja -välineitä kodin ja koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön. Yhteisöllisen median välineet otetaan entistä määrätietoemmin mukaan opetusharjoittelun ohjauksen välineiksi.

Hankkeeseen osallistui useita eri harjoittelukouluja, ja sen koordinoinnista vastasi Helsingin yliopiston Viikin normaalikoulu.

Kooste: <http://www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/asiakirjoja-1/2012-2013/koulu-3.1-kooste-ver.-25.1.2013>

Picamentor - visuaalista sanakirjamateriaalia maahanmuuttajille

<http://meaningsbehindwords.wordpress.com/>

Hankkeen tavoitteena on kehittää visuaalista materiaalia maahanmuuttajille suomen kielen oppimisen tueksi oppilaiden itsensä tuottamana. Oppilaiden töiden tarkoituksena on tuottaa visuaalista kuvia ja videoita sanojen ymmärtämisen helpottamiseksi. Oppilaat syöttävät materiaalit sivuille, jonka jälkeen opettaja saa ne sähköpostiinsa. Opettaja voi suoraan sähköpostista joko hyväksyä työn tai lähettää julkaisun takaisin työstettäväksi. Opiskelun ohessa kertyy näin pieninkin panoksin avointa oppimateriaalia, joka auttaa ymmärtämään kielen ja tilanteen yhteyksiä paremmin.

Hankkeen toteutti Kilterin koulu Vantaalta.

Digitaalista virikkeellisyttä - innovatiivisuus ja luovuus oppimistapahtumissa

<https://sites.google.com/site/digitaalistavirikkeellisytta/>

Hankkeen tavoitteena on kehittää oppimisympäristö, joka liittää teknologiset välineet ja sosiaalisen median yhteen oppimistavoitteiden kanssa tavalla, joka rikastuttaa ja mahdollistaa innovatiivisuuden ja luovuuden oppimistapahtumassa. Oppimisympäristön halutaan perustuvan sellaisiin sosiaalisen median ympäristöihin, joiden hyödyntäminen on avointa kaikissa kouluympäristöissä ja joiden käyttö on luontevaa oppilaille, opiskelijoille ja opettajille. Virtuaalisen oppimisympäristön avulla pyritään rikastamaan sekä steinerpedagogiikkaa että yleisesti opetusmenetelmiä. Ajasta ja paikasta riippumaton oppimisympäristö mahdollistaa opiskelijoiden jopa kansainvälisessä yhteistyössä syntyvän tieto-, kulttuuri- ja osaamispääoman jakamisen ja edelleenhyödyntämisen omassa oppimisessaan.

Hankkeen toteutti Tampereen Steiner-koulu.

KOKUKE - koulukulttuurin kehittäminen

<http://www.riihimaki.fi/Riihimaki/Koulutuspalvelut/Perusopetus/Perusopetuksen-hankkeet/KOKUKE-hanke/>

Hankkeen tavoitteena on kehittää opettajille ainerajat ylittäviä yhteistyötapoja erityisesti opetusteknologiaa hyväksi käyttäen. Opettajien yhteistoiminnan lisäksi kehitetään oppilaiden osaamisen hyödyntämistä opetuksessa. Yhteistyötavat ovat toteutettavissa opetusryhmästä, luokkatasosta, lukujärjestyksestä, jaksotuksesta tai jopa opettajan henkilöstä riippumatta. Hankkeessa myös mallinnetaan eri oppiaineiden sisällöllistä yhteistuottamista sekä etsitään uusia oppimismuotoja, joissa oppijat muodostaisivat tietoa entistä aktiivisemmin. Oppiaineet voivat täydentää toisiaan ilman samanaikaisopetusta, raskaita projekteja tai työläitä lukujärjestysteknisiä ratkaisuja. Lisäksi etsitään uusia oppimismuotoja tukevia laitteita ja sosiaalisen median palveluita.

Hankkeen toteutti Riihimäen kaupunki.

Lukion opinto-ohjauksen vuorovaikutteinen kirja

<http://hankelukioidenopinto-ohjaus.ning.com/>

Hankkeen tavoitteena on rakentaa virtuaaliseen oppimisympäristöön vuorovaikutteinen lukion opinto-ohjauksen kirja, jossa toimintamallina on sosiaalisen median, uusien oppimisympäristöjen ja työtapojen monipuolinen hyödyntäminen. Toimintamalli yhdistää verkostoyhteistyön kautta hankelukiot, eri yritystahot, koulutuksen järjestäjätahot ja julkiset tahot, jotka liittyvät lukiolaisten jatko-opintosuunnitelmien laatimiseen ja työelämävalmiuksien lisäämiseen. Oppimisympäristön kehittämisessä hyödynnetään olemassa olevaa virtuaalista materiaalia, luodaan uusia yhteistyön ja vuorovaikutuksen muotoja ja tuetaan yhteisöllistä oppimista sosiaalisen median työkalujen avulla. Oppimisteknologiaa hyödynnetään monipuolisesti oppimistehtävien, tiedotuksen, lähteiden käytön ja ohjauksen keskeisen materiaalin yhteen kokoamiseksi verkostoyhteistyön puitteissa.

Hankkeen toteutti Helsingin kaupungin opetusvirasto.

Tieto haltuun - tiedonhallinta ja verkko-osaaminen lukio-opetuksessa

<http://tietohaltuun.wordpress.com/>

Hankkeen tavoitteena on kehittää innovatiivinen lukiolaisten tiedonhaun ohjausmalli ja tuotettiin tiedonhallinnan opetusmateriaali verkkoportaaliin. Tiedonhallinnan opetusta integroidaan eri kurssien oppisisältöihin siten, että tiedonhaun ohjaus on osa opiskeltavaa kurssitehtävää, lähellä opetusta ja mielekästä opiskelijan näkökulmasta. Hankkeessa kehitetään lukiolaisten tiedonhallintataitoja sisällöntuottamisessa ja yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa, määritellään lukiolaisten tiedonhaun osaamisvaatimukset ja sisällytetään ne lukiokoulutuksen oppiaine- ja kurssitason opetussuunnitelmaan. Sosiaalisen median työkalujen pedagogista hyödyntämistä edistetään erityisesti etäopetuksessa. Hankkeessa kehitetään toiminnallisen opetuksen menetelmin opiskelijoiden tiedontuottamisen, sosiaalisen tiedonrakentelun ja median sisällöntuottamisen taitoja.

Hankkeen toteutti Tampereen lukiokoulutus.

Meidän koulu - oppilaat osallistujista osallisiksi koulun toiminnassa

<http://munkoulu.wordpress.com/>

Hankkeen tavoitteena on sulauttaa kahden yhdistyvän koulun yleis- ja erityisopetuksen toimintakulttuurit siten, että integraatioprosessista muodostuu myönteinen kokemus taiteen ja sosiaalisen median keinoin. Hankkeen avulla pyritään uuden ja yllätyksellisenkin toimintakulttuurin löytymiseen. Lasten oikeudet ja lasten kokemus omista vaikuttamismahdollisuuksista ovat hankkeen keskiössä. Oppilaat halutaan osallisiksi koulun toiminnassa, ei vain osallistujiksi. Sosiaalisen median keinoja ajetaan pienin askelin pienille oppilaille opettamalla asiat suoraan oppilaille, jotka jakavat tiedon muille oppilaille ja opettajilleen. Pedagoginen kehittämissyöryhmän tehtävänä on luoda uutta toimintakulttuuria. Lapset ja nuoret kasvavat oman oppimisympäristönsä aktiivisiksi toimijoiksi vuorovaikutuksessa taiteilijan kanssa, ja heidän kokemuksensa kuulluksi tulemisesta toteutuu sosiaalinen median avulla kouluyhteisössä.

Hankkeen toteutti Hannuniitun koulu Turusta.

Liite 2. Koordinoitihankkeen hyvät käytännöt

Roadshow ja vanhempainillat

Roadshow on tapahtuma, jossa hanke tai joukko hankkeita jalkautuvat oppilaitokseen tietylle paikkakunnalle ja esittelevät kehittämiään menetelmiä sen opetushenkilöstölle. Ppettajat osallistuvat aktiivisesti tapahtuman toiminnallisiin työpajoihin, ja tavoitteena onkin levittää hankkeen kehittämiä menetelmiä käytäntöön opetustyössä. Menetelmä on osoittautunut hyväksi tavaksi jakaa kokemuksia ja viedä hankkeissa saavutettuja menetelmiä käytäntöön. Jokainen tapahtuma rakennetaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Tapahtumissa on esitelty sosiaalisen median merkitystä pedagogiikassa ja muussa koulujen arjessa yhdessä paikallisten kanssa, jotka jo tekevät näitä asioita. Tällä on pyritty nostamaan esille paikallista osaamista ja tuomaan arvoa aikaisille omaksujille.

Paikalliset toimijat ovat olleet myös merkittävä apu käytännön asioiden organisoinnissa sekä paikallisessa markkinoinnissa. Roadshow-tapahtuman järjestämisessä onkin syytä ottaa huomioon tilaisuuden markkinointi ja sisällön ajankohtaisuus. Tapahtuman yhdistäminen esimerkiksi VESO-päivään varmistaa kattavan osallistujajoukon. Jos tällaista kiinnostusta herättävää keinoa ei käytetä, osallistujajoukko on väistämättä pienempi.

Roadshow -päivissä on pidetty koulujen henkilöstölle kohdennettu koulutusosuus, jossa perehdytään sosiaaliseen mediaan yleensä ilmiönä ja sen pedagogisiin mahdollisuuksiin. Painopiste on ollut kokemuksellisessa omaksumisessa, missä taitoja otetaan haltuun työpaja-tyyppisesti. Koulutuspäivän jälkeen opettajalla on voinut olla tuliaisina luokan uusi blogi tai taidot käyttää yhteiskirjoittamista luokan työskentelyssä. Myös koululaisten vanhemmat tarvitsevat sosiaaliseen mediaan ja sen ilmiöihin liittyvää valistusta – ehkä jopa enemmän. Tästä syystä roadshow-tapahtumiin on alettu liittää vanhempainiltoja, joissa koordinoitihankkeen asiantuntijat yhdessä koulujen rehtorien kanssa ovat keskustelleet sosiaalisesta mediasta, avoimesta verkosta sekä lasten ja heidän vanhempiansa arjesta Internet-aikana.

Vanhempainiltojen ohjelma on perustunut lyhyisiin alustuksiin joita on seurannut avoin keskustelu, missä vanhemmat ovat saaneet jakaa kokemuksiaan sekä ovat voineen kysellä ja pohtia verkon käyttöön liittyviä mahdollisuuksia ja haasteita vanhempina. On varsin silmiinpistävää, että kaikissa vanhempainilloissa keskustelut ovat lientuneet peloista ja uhista kohti yleistä lasten kasvatusta. Hyvällä verkossa tapahtuvien ilmiöiden siltaamisella vanhemmille jo tuttuun fyysisen maailman arkeen, verkko on voitu tuoda enemmän luontaiseksi osaksi lasten maailmaa jossa on pohjimmiltaan pätee samat kasvatukselliset lainalaisuudet kuin perinteisessä fyysisessäkin maailmassa.

Vanhempainillat ovat saaneet paljon kiitosta koululaisten vanhemmilta ja on osaltaan purkanut jännitteitä ja pelkoja, joita verkon käyttöön liittyy. Parhaimmillaan päivän

työpajojen ja illan vanhempainillan välille on onnistuttu rakentamaan silta, jossa koulun rehtori on esitellyt, miten päivän aikana koulu on ottanut blogin käyttöön koulun ja vanhempain väliseen yhteydenpitoon. Molemmat ryhmät ovat saaneet lisätietoa ajan ilmiöistä ja tavat on otettu näin yhdessä käyttöön.

Kurssisivusto SOOC.fi

SOOC (Small Open Online Course) -kurssisivusto tarjoaa sosiaalisen median pedagogista käyttöä harjoitteleville tai pidemmälle ehtineille ”karkkikaupan”, josta voi poimia omista lähtökohdistaan sopivimmat opintopolut sovellettaviksi opetuksessa ja muussa koulun arkea tukevassa toiminnassa. Kurssit ovat eri laajuisia itsenäisesti yksin tai ryhmässä opiskeltavia kokonaisuuksia, joissa sosiaalisen median tarjoamia menetelmiä voi omaksua hallittavan kokoisissa tehtävissä.

Koordinointihankkeessa pohdimme, miten voisimme levittää parinkymmenen sosiaalisen median kehittämishankkeen tuotoksia elävästi. Emme halunneet tyytyä pelkkiin staattisiin raportteihin tai verkkosivujen linkkilistoihin. Halusimme synnyttää uutta osaamista, auttaa opettajia soveltamaan kehitettyjä malleja ja menettelytapoja oman koulunsa opetuksessa. Parinkymmenen vuoden kokemus verkkokurssien järjestämisestä ja verkko-opiskelua maailmalla kiihdyttäneet MOOCit tarjosivat ratkaisun. Verkkokurssit avaisivat opettajalle tai koulutuksen järjestäjälle hankkeissa kehitetyt mallit ja menettelytavat joustavasti askel kerrallaan. Suunnittelimme ensin MOOCia, mutta päädyimme SOOCiin, pieneen MOOCiin.

Haastattelimme kehittämishankkeissa mukana olleita opettajia ja oppilaita, ja keräsimme verkkolomakkeella kokemuksia, vinkkejä ja suosituksia hyvistä malleista ja menettelytavoista. Haastatteluista laadimme oppilaiden ideoimia videoita, jotka kiteyttävät koulussa kehitetyn menettelytavan. Kokemusten, vinkkien ja suositusten pohjalta laadimme kurseja autonomisille oppijoille. Jokaisesta aiheesta löytyy toisaalta suppeita, muutaman tunnin mittaisia, ja toisaalta laajoja, kuukausia kestäviä, kokonaisuuksia. Halutessaan SOOCista saa lomakkeen, jolla voi hakea VESO-päivää esimieheltään. SOOCissa yhden aiheen kurssimateriaali muodostuu herätevideosta ja kurssikokonaisuuden kuvauksesta jaksoineen ja ajankäyttöarvioineen. Jokainen jakso sisältää kuvauksen oppimistavoitteista ja pedagogisesta lähestymistavasta sekä tehtävät ja linkit lisämateriaaliin.

Kursseilla opettajat voivat osaamisensa, kiinnostuksensa ja ajankäyttömahdollisuuksiensa mukaan tutustua nopeasti uuteen menetelmään tai syventyä siihen perusteellisemmin. Yksin tai työtoveriensa ja oppilaidensa kanssa he voivat laatia suunnitelman siitä, miten he toteuttaisivat vastaavan menettelytavan omassa koulussaan. Sen jälkeen he voivat toteuttaa suunnitelmansa, kerätä palautetta ja arvioida toteutusta. He voivat kehittää suunnitelmaa edelleen ja jakaa kokemuksensa ja kehitetyn suunnitelman palautteineen SOOCissa muille opettajille. Näin SOOC vähitellen laajenee mallien ja menetelmien pilotoinnin ja

kehittämisen aarraitaksi, jonne autonomiset oppijat jakavat kokemuksiaan ja josta he löytävät toistensa kokemuksia.

Kehittämishanketapaamiset (kasvokkain & verkossa)

Koordinointihankkeen alussa järjestettiin kehittämishankkeille yhteinen tapaaminen, jossa esiteltiin koordinointihankkeen tavoitteet ja tehtävät sekä käytiin läpi kaikki mukana olevat kehittämishankkeet. Koska kehittämishankkeita oli jo heti alussa mukana yhdeksän, pyrittiin esittelyillä luomaan kehittämistyöhön synergioita hankkeiden välille ja välttämään sekä päällekkäisiä painotuksia että samoja virheitä. Fyysisen tapaamisen jatkoksi järjestettiin ensimmäisen puolen vuoden aikana kuukausittainen webinaari, jossa yksi tai kaksi hanketta sai esitellä tarkemmin työtään. Lisäksi webinaareissa oli koordinointihankkeen tuottama esittelyosuus, jossa ohjattiin joko jonkin sosiaalisen median työkalun käyttöä tai alustettiin kontekstiin kuuluvasta aiheesta, kuten tekijänoikeudet tai palveluiden käyttöehdot. Webinaarien tarkoitus oli koota kehittämishankkeita säännöllisesti yhteiseen keskusteluun koordinoinnin alkuvaiheessa. Ne koettiin helpoksi ja resursseja säästäväksi tavaksi osallistua yhteiseen työhön.

Alkuvaiheen jälkeen kehittämishankkeessa järjestettiin sekä verkko- että lähitapaamisia harvemmin. Webinaareille ei ollut enää samanlaista tarvetta, koska useimmat kehittämishankkeet olivat päässeet hyvään alkuun, ja hankkeet olivat verkostoituneet keskenään ainakin tutustumisen tasolla. Tärkeimmiksi tapaamisiksi alkuvaiheen jälkeen vakiintuivat ITK-konferenssin yhteydessä järjestetyt avoimet työpajat, joissa kehittämishankkeiden edustuksen lisäksi oli paikalla muita aiheesta kiinnostuneita. Näin hyvät käytänteet ja kehitystyö levisivät myös hankkeiden ulkopuolelle, ja samalla saatiin näkemyksiä hanketyöhön ulkopuolisin silmin. ITK:n yhteydessä järjestettyihin tapaamisiin osallistuminen oli hankkeille helpompaa, koska tapahtuma itsessään oli jo monen ohjelmassa, ja näin osa suurempaa kokonaisuutta.

Blogi ja muut sosiaalisen median välineet koordinointityössä

SOMY-blogin avulla kerrottiin ajankohtaisista ilmiöistä sosiaalisen median näkökulmasta. Blogissa julkaistiin artikkeleita sosiaalisen median pedagogiikasta, palveluista, tapahtumista ja mahdollisuuksista. Blogin olennaista materiaalia olivat eri tapahtumista tehdyt tiivistelmät sekä mukana olevien hankkeiden esittely.

Tieto uusista artikkeleista jaettiin useita kanavia käyttäen, muun muassa Sometun Ning-ympäristön Sosiaalinen media yleissivistävässä koulutuksessa SoMy -ryhmässä, Twitterissä aihetunnisteella #somyhanke, sekä Facebookin ryhmässä Tieto- ja viestintätekniikka opetuksessa ja IT-kouluttajien LinkedIn-ryhmässä. Tämän lisäksi artikkelit nostettiin koordinointihankkeen toimijoiden kehittämään ja kaikkien oppimisympäristöjen koordinointihankkeiden ylläpitämään oppiminen.fi-palveluun, josta niitä voi poimia sosiaalisen median automaattisyötteinä esimerkiksi opetuksen kehittäjien blogeihin.

SOMY-blogissa on artikkelien lisäksi kuusi staattista sivua, jotka tarjoavat sosiaalisen median hankkeista ja opetuskäytöstä kiinnostuneille lajitellun linkkikokoelman. Tätä linkkimateriaalia käytetään lisämateriaalina esimerkiksi SOOCissa. Seuraavassa on kuvaukset näistä staattisista sivuista.

- Kehittämishankkeet-sivu tarjoaa linkit kaikkien Opetushallituksen Sosiaalinen media yleissivistävässä koulutuksessa -kehittämishankkeiden sivustoihin. Kehittämishankkeet löytyvät sivulta toteutusajankohdan mukaan valmistuneet ensin ja tuoreimmat viimeiseksi.
- SoMy-hankkeessa tuotettua -sivu tarjoaa linkkejä koordinointi- ja kehittämishankkeiden tuotoksiin. Ensin löytyvät menetelmät ja loppujulkaisut, myöhemmin yksittäiset videot, blogit ja wikit.
- Tutkimuksia sosiaalisesta mediasta -sivulla on linkkejä koordinointi- ja kehittämishankkeiden tutkimuksiin sekä muihin suomalaisiin sosiaalisen median opetuskäyttöön liittyviin tutkimuksiin.
- Tapahtumia-sivu tarjoaa luettelon koordinoitihankkeen järjestämistä ja muista sosiaaliseen mediaan liittyvistä tapahtumista. Sivulla oleviin tietoihin on viitattu, kun tulevista tapahtumista on tiedotettu sosiaalisen median yhteisöissä.
- SoMy-koordinoitihanke-sivu kertoo koordinoitihankkeen idean ja toimijat.
- Sosiaalisen median ryhmiä ja linkkejä -sivu tarjoaa linkkejä opettajaverkostoihin, yhteisöllisesti tuotettaviin oppimateriaaleihin, ohjeisiin, keskusteluryhmiin ja linkkikokoelmiin.

Etäkokoukset

Viikkopalaverin organisointi etäkokouksena internetissä ei ole mitenkään koordinoitihankkeen oma keksintö, mutta hanketoimijoiden aiemman kokemusten pohjalta se otettiin heti käyttöön. Etäkokouksen etuina on joustavuus, huomattavasti vähentynyt ajankäyttö ja matkakustannukset, vierailijoiden vaivaton osallistuminen sekä työskentelyn tehokkuus. Satunnaisiksi heikkouksiksi voidaan laskea laitteiden, internet-yhteyden tai sovellusten häiriöt tai toimimattomuus. Joissain organisaatioissa järjestetään etäkokouksia organisaation sisälläkin samassa rakennuksessa.

Etäkokouksen voi järjestää useilla eri tavoilla. Keskeistä on maksuton ääni- ja videosovellus, kuten Skype tai Google Hangouts, sekä avoin yhteiskirjoitussovellus, kuten Etherpad, Google Docs tai wiki. Avoimuus ei sinänsä ole itseisarvo, mutta se mahdollistaa helpommin esimerkiksi vierailevat osallistujat niin kokoukseen kuin muistioiden ja muiden tekstidokumenttien kirjoittamiseen.

Kokouksen agenda voidaan kirjoittaa etukäteen nopeana luonnosteluna tai kokouksen alussa kuten myös oman osa-alueen kuulumiset. Kokemus on osoittanut, että yksi 'juokseva' kokousmuistio on kätevämpi kuin erilliset dokumentit muun muassa löydettävyyden ja varmuuskopioinnin vuoksi. Kokouksessa voi olla perinteinen sihteeri, mutta on melkein kätevämpää ja erittäin tehokasta, että kaikki tekevät muistiinpanoja yhden osallistujan puhuessa. Monen osallistujan verkkoneuvotteluissa puhutaan aluksi helposti toistensa päälle, mutta ajan myötä ihmiset oppivat pitämään taukoja ja kuuntelemaan toisia ilman erityistä puheenjohtajaa.

Kaikesta joustavuudesta huolimatta kokouskäytännöissä on hyvä olla nimetty kutsuja, ja sitä voidaan vuorotella. Muutoin voi käydä niin, että kaikki osallistujat vain odottavat jonkun kutsuvan kokouksen. Sama koskee esimerkiksi kokouksia viikkorytmin ulkopuolella. Niin ikään dokumentinhallinta ja varmuuskopiointi on hyvä vastuuttaa vaikka itse tehtävät eivät sinänsä ole vaativia.

Kokousovelluksen tulisi olla tarjolla kaikille päätelaitteille kannettavasta tabletiin. Tämä mahdollistaa myös liikkuvan työskentelyn kokouksen aikana, mikä lisää joustavuutta entisestään. Satunnaisina ongelmina verkkokokouksissa ovat verkkoyhteydet, joiden laatu heittelee vielä 2000-luvullakin. Maksuttomien palveluiden tarjoajat uudistavat palveluidensa käyttöliittymiä, jolloin hyväksi havaittuja toimintoja, kuten tiedostonjako, joutuu etsimään tai ne voivat poistua kokonaan. Palvelut voivat olla myös toisinaan hetkellisesti pois käytöstä. Jos videolle ja kasvonilmeille ole erityistä tarvetta, kuten uusien osallistujien ollessa läsnä, kokous kannattaa pitää pelkän ääniyhteyden kautta. Toisinaan yksittäisellä osallistujalla voi olla ongelmia verkkoyhteyden, laitteen tai sovelluksen kanssa. Tällöin hänet voidaan kutsua mukaan matkapuhelimella. Kokenut etäkokousryhmä pystyy vaihtamaan lennossa sovelluksesta toiseen ja sitä on myös hyvä harjoitella.

Suunnittelupäivät / kahden päivän "sprintit"

Etäkokoukset ovat hyvä tapa asiantuntijatiimin viikottaiseen toiminnan koordinointiin ja suunnitteluun, mutta isompien tai vaativampien työkokonaisuuksien ideointi ja suunnittelu onnistuu paremmin parin päivän mittaisissa "sprinteissä". Suunnittelupäivien ajatuksena on koota asiantuntijatiimi kasvokkain paikkaan, jossa muut päivittäiset kiireet eivät pääse häiritsemään keskittymistä. Suunnittelupäiviä on pidetty niin hotellien kokoustiloissa kuin luonnon keskellä mökkimaisemissa.

Olennaista suunnittelupäivissä on mahdollisuus työskennellä intensiivisesti ja keskittyneesti jonkin hankkeen kannalta tärkeän aiheen parissa. Tällaisia aiheita ovat olleet esimerkiksi kehittämishankkeiden tilanne, SOOC-verkkosivuston kehittäminen sekä verkkotyöskentelynä loppuraportin kirjoittaminen. Suunnittelupäivien aikataulu pyritään yleensä rakentamaan parista 2-3 tunnin mittaisesta tiiviistä työskentelysessiosta kumpanakin päivänä. Vaikka suunnittelupäivillä voidaan ottaa esiin useampikin aihe, kunkin työskentelysession on syytä keskittyä yhden aiheen käsittelyyn. Intensiiviset työskentelysessiot alkavat työskentelyn yhteisellä suunnittelulla, tavoitteiden ja aikataulun

asettamisella ja mahdollisella työnjaolla. Varsinainen työskentely on yhteistoiminnallista ja vuorovaikutteista. Yhdessä intensiivisesti työskennellen on mahdollista ideoida ja ottaa haltuun tavallista isompia ja kompleksisempia aiheita, joita on muulla tavoin hankala toteuttaa hajautetun asiantuntijatiimin kesken tehokkaasti ja tuottavasti.

Kahden päivän kestoisten tapaamisten arvoa on kasvattanut myös työryhmän dynamiikan kehittyminen yhdessä olemisen myötä. Tämän arvo on erityisesti korostunut SOMY-koordinoitihankkeessa kahdesta syystä; ensinnäkin hanketta on koordinoitu kahdesta eri organisaatiosta ja ihmiset ovat olleet alussa toisilleen vieraita, toiseksi hanketyön aikana koordinoitihankkeen henkilökunnassa on ollut vaihtuvuutta. Toisiinsa on tutustuttu luonnollisesti päivän virallisessa työsuudessa, mutta erityisesti epävirallisessa iltaan ajoittuvassa yhdessä olemisessä. Näin ollen tapaamisiin käytettyä ajan ja hyödyn suhdetta ei voi mitata pelkinä tehtyinä töinä, vaan tapaamisten vaikutukset kehittävät hanketta koko sen keston ajalla, parhaimmillaan paljon pidempäänkin. Tutustuminen ja ystävystyminen lisää motivaatiota, parantaa dialogia ja auttaa löytämään ihmisten yksilölliset vahvuudet ryhmän sisällä. Tapaamiset kannattaa siis valmistella ja toteuttaa hyvin sekä työosuudeltaan että yhdessä olemisen näkökulmasta.

Suunnittelupäivillä on voitu keskustella asioiden taustoista, perustella erilaisia näkemyksiä ja yhdessä keskustellen suunnata koko koordinoitihankkeen toimintaa uudella tavalla. Kevään 2012 suunnittelupäivillä koottiin yhteinen käsitys kehittämishankkeista, kesän 2012 suunnittelupäivillä ideoitiin MOOC, josta kehittyi SOOC, joulukuun 2012 OEB-tapaamisessa sovittiin SoMyn panoksesta OPH:n yhteiseen raporttiin ja SoMy-koordinoitihankkeen blogin kehittämisestä, kevään 2013 suunnittelupäivillä sovittiin OPH:n yhteisen raportin lukujen kirjoittajista ja kesän 2013 suunnittelupäivillä kehitettiin SOOCia yhdessä.

Hankesparraus

Kehittämishankkeita sparrattiin asiantuntijatapaamisessa vuotuisten ITK-konferenssien työpajapäivänä. Tapaamisen aluksi koordinoitihanke kertoi kuulumisensa. Tämän jälkeen osallistujat jakautuivat ryhmiin, joista kukin keskittyi yhteen kehittämishankkeeseen. Kehittämishankkeen edustaja kertoi hankkeestaan, muut esittivät kysymyksiä ja sparrasivat. Mukana ryhmissä oli koordinoitihankkeen asiantuntijoita, mutta myös muita sosiaalisen median hankkeista kiinnostuneita. Ryhmäkeskusteluja oli kaksi, ja molempiin varattiin aikaa puoli tuntia. Osallistujat saattoivat välillä vaihtaa ryhmää. Lopuksi ryhmätyöt purettiin yhdessä.

Hankesparrauksen ideana on, että yksi koordinaatioryhmän edustaja keskustelee henkilökohtaisesti kunkin hankkeen edustajan kanssa lyhyen ajan, esimerkiksi 5-10 minuuttia. Tämän jälkeen asiantuntijat vaihtavat hanketta. Ajallisesti lyhyestä sparrauksesta huolimatta siinä päästään nopeasti hankkeiden omiin tarpeisiin ja näkökulmiin, erityisesti koordinoitihankkeen asiantuntijoiden kierrättämisen myötä. Hankkeiden kysymykset ja tarpeet vaihtelivat huomattavasti sopivan blogialustan

löytämisestä sosiaalisen median pedagogisiin kysymyksiin. Hankesparraus tavoittaa tehokkaasti myös eri vaiheissa olevat hankkeet alun käytännön kysymyksistä ja toteutustavoista loppuvaiheen tuotosten jakeluun ja hyvien käytäntöjen tunnistamiseen.